

Soğuk Savaş'ın İlk Dönemlerinde Yunanistan'da Ordu-Ekonomi İlişkisi ve Kıbrıs Sorunu: General Aleksandros Papagos

The Relationship Between Armed Forces-Economy in Greece and Cyprus Problem During The Early Periods of The Cold War: General Aleksandros Papagos

Ünsal Başak¹

¹ Milli Savunma Üniversitesi, Kıbrıs, Yunanistan ve Ege-Doğu Akdeniz Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye

Öz

Yunanistan, Türk Kurtuluş Savaşı'nda yaşadığı yenilgi sonrası siyasi ve ekonomik bir kaosa girmiştir. Bu kaosa ek olarak nüfus mübadelesiyle gelen Rumların iskanı ve topluma entegrasyonu sorunuyla da yüzleşen Yunanistan, 1929 ekonomik buhranının da etkisiyle 1932 yılında iflas etmiştir. İkinci Dünya Savaşı ise Yunanistan için oldukça olumsuz koşullar yaratmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan Yunan İç Savaşı sırasında artan komünizm tehlikesine karşı Yunanistan, ABD tarafından Truman Doktrini ve Marshall Yardımı planlarına dâhil edilmiş, bu kapsamda hem askerî hem de mali yardımlar Yunanistan'a ulaşmıştır. Ne var ki Yunanistan'ın batıdan farklı devlet gelenekleri ve toplum yapısına sahip olması nedeniyle, bu yardımların kullanımında ABD tarafından Yunan siyasetçiler yerine Yunan ordusunun üst düzey komutanları muhatap alınmaya başlanmış, burada da dönemin etkili askerlerinden General Aleksandros Papagos öne çıkmıştır. General Papagos'un öne çıktığı bu yıllar, aynı zamanda Yunanistan'ın Kıbrıs sorununda "Enosis" yani adanın kendisine bağlanması konusunda daha aktif bir politika izlemeye başladığı bir dönem olmuştur. Bu kapsamda çalışmada; ABD desteği sayesinde General Papagos'un iktidara gelme süreciyle birlikte, Yunanistan'da ordu-ekonomi ilişkisi ve Kıbrıs sorunu konusundaki izlenen Yunan politikasının ağırlıklı olarak Yunanca literatür kullanılarak incelenmesi hedeflenmiştir.

Abstract

Following its defeat in the Turkish War of Independence, Greece entered a period of political and economic chaos, compounded by the challenge of resettling and integrating the returning Greeks, the result of population exchange, and the subsequent bankruptcy in 1932 due to the economic repercussions of the 1929 global depression. The eruption of the Greek Civil War after the German occupation, precipitated the exhaustion of Greece's economic resources. Greece was included in the Truman Doctrine and Marshall Aid plans against the growing threat of communism during the civil war. However, due to Greece's different state traditions and social structure from the West, the US began to direct this aid to the top commanders of the Greek army rather than to Greek politicians, and General Alexander Papagos, one of the most influential soldiers of the period, came to the fore. During this period, Greece initiated a more proactive approach towards the Cyprus problem. In this context, the study aims to analyse the military-economy relationship in Greece and the development of Greek policy on the Cyprus problem as a result of this relationship, with the process of General Papagos coming to power with the support of the US, by using mainly Greek literature.

Anahtar Kelimeler Yunanistan · General Papagos · Yunan Silahlı Kuvvetleri · Kıbrıs · Soğuk Savaş

Keywords Greece · General Papagos · Greek Armed Forces · Cyprus · Cold War

Atıf | Citation: Başak, Ünsal. "The Relationship Between Armed Forces-Economy in Greece and Cyprus Problem During The Early Periods of The Cold War: General Aleksandros Papagos". *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology*, 35, 1 (2025): 45-68. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1666576>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Başak, Ü.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ünsal Başak unsal1538@gmail.com

Extended Summary

The Greek state, which founded with the support of the Western powers following the success of the Greek rebellion, was faced with budgetary problems on the one hand and social problems arising from the creation of a modern state on the other. As a result of these problems, Greece experienced its first official bankruptcy in 1843, and the expansionist policy that began within the framework of the 'Megali Idea' led the country to make efforts that went far beyond the elements of national power. The influence of the army on politics, which developed along with this policy, was one of the most important problems in Greek domestic politics.

Greece, which wanted to continue its expansionist policy in Anatolia but was defeated in the Turkish War of Independence, then had to deal with the problems caused by the compulsory exchange of population in Asia Minor and the bankruptcy of 1932, triggered by the economic crisis of 1929. The Metaxas dictatorship in 1936 and the Second World War left a deep mark on the economy and social structure of Greece.

In the internal conflict between the pro-royalists and the communist rebels that began in the country after the Second World War, the pro-royalists won the war with the support of the West. In this context, the role of US and British aid, which Greece received due to its geographical position, in winning the war cannot be denied. This massive aid, both military and financial, was the most effective factor in preventing Greece from adopting a communist regime. However, due to the socio-political structure of Greece, there were problems in the efficient use of this aid and the establishment of a stable government in the country, and in this context the American military delegation and the US embassy preferred to work with the military high command rather than with Greek politicians.

General Papagos also stands out in this choice. Given his successful leadership in the Civil War and his undisputed power over the Greek Army afterwards, the Americans' choice of Papagos was quite logical. Papagos was heavily supported by the US Embassy, both in his control of the army and in his later resignation and entry into politics. This support, together with the economic development environment created by Marshall Aid, meant that Papagos was seen by the Greek public as the expected saviour of the country, and Papagos and the party he founded achieved great success in the 1952 elections and came to power alone. This event constitutes the main research question of this article. This deliberate decision by the US to keep Greece in the Western camp would later prove to be an important factor in the Greek army's intervention in politics. In other words, while the economic and political support provided led the military to feel independent of the government and to intervene in politics, it also paved the way for Greece to become a permanent member of the Western camp, just as the US wanted.

The period in which General Papagos ascended the ranks of Greek politics coincided with a time when Greece elected to adopt a more proactive stance on the Cyprus issue. During this era, General Papagos assumed an instrumental role in bringing the Cyprus problem to the forefront of the international agenda, while the EOKA terrorist organisation initiated actions aimed at consolidating nationalist votes in Greece. This study will explore the ascent of General Papagos within the Greek political landscape and the proactive policy pursued by him about Cyprus problem.

The study is mainly based on Greek literature. Some sources that critically analyse Marshall Aid and US influence in Greece are also included. The study briefly touches upon the Greek civil war and analyses the process from General Papagos' assumption of command of the Greek army to the elections he won in 1952. In connection with this process, the domestic and economic policies pursued by Papagos in 1953 and 1954, and the US support for these policies, are also mentioned. In connection with this process, the policies pursued by Papagos in 1953 and 1954 about Cyprus problem are also mentioned.

Giriş

1821 yılında başlayan Yunan İsyanı batılı güçlerin desteğiyle sonuçlandıktan sonra Yunanistan'ın en önemli sorunu modern bir devlet yapısının oluşturulmasıydı. Bu kapsamda öncelikle isyan sırasında alınan borçların ödenmesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştı. Ülkenin ilk bütçesinde isyan süresince alınan borçların geri ödenmesi nedeniyle bütçenin yarısı kadar açık verilmişti.¹ Aynı zamanda halkın düzenli askerliğe soğuk bakması nedeniyle modern bir ordu kurumu oluşturulması da toplumsal sorunlara yol açmıştı.² Bu toplumsal sorunlar ilerleyen süreçte Yunan ordusunun siyasete müdahale geleneğinde de önemli bir rol oynamıştı. Yunanistan'ın Girit nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu ile yaşadığı 1897 Savaşı, arkasından yaşanan Balkan Savaşları sürecindeki toprak genişlemesi, Anadolu'da giriştiği işgalin sonucu yaşadığı yenilgi süreçleri Yunanistan'ın sadece siyasi tarihinde değil ekonomik ve toplumsal yapısında da derin izler bırakmıştı. Anadolu'yu işgal girişimi sonrası 1922 yılına gelindiğinde Yunanistan'da enflasyon patlamış, Yunan hükümeti buna çözüm olarak halkın elindeki paranın yırtılarak yarısının kullanılmasını geri kalan yarısının ise 20 yıllık devlet tahvili şeklinde ödenmesi kararını almak zorunda kalmıştı.³ Kurtuluş Savaşı sonrası gerçekleşen mübadeleyle Anadolu'da yaşayan bir buçuk milyon Rum'un Yunanistan'a göçmesi, Yunanistan'da hem siyasi hem de sosyal yapıyı kökten değiştirmiş, netice olarak bu sorunlarla baş etmeye çalışan Yunanistan'da sol akımlar güçlenmişti.

Tüm bu siyasi karmaşa içinde başlayan küresel 1929 ekonomik krizi, diğer ülkeler gibi Yunanistan ekonomisine de oldukça zarar vermiş ve ülkede solun daha da güçlenmesine zemin hazırlamıştı. Bu yaşanan iç karışıklıklar sonucu 4 Ağustos 1936 tarihinde General Metaksas yönetime el koyarak askerî dikta yönetimine geçmiş, ülke ekonomik anlamda geçici de olsa düzelmeye başlarken, İkinci Dünya Savaşı bu çabaları sonuçsuz bırakmıştı. İtalya'nın Yunanistan'a saldırması ve başarısız olması, Almanların bölgeye saldırmasına neden olmuş, kısa süre içerisinde Alman işgaline giren⁴ ülkede kaynaklar Almanya'ya transfer edildiği için açlık olarak adlandırılan ve Yunan halkının sosyal hafızasında derin izler bırakan bir süreç yaşanmıştı.

Alman işgali Yunanistan için tam bir yıkım olmuştu. İşgal sonrası Yunan İstatistik Ofisi tarafından derlenen verilere göre, işgal sırasında ülkedeki evlerin %23'ü tamamen yıkılmış, demiryolu sisteminin %90'ı tahrip olmuş, Pire, Volos ve Selanik limanları kullanılamaz hâle gelmişti.⁵ İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı birlikte savaşan sol ve sağ eğilimli Yunanlar savaş sonrası bir iç çatışmaya girmiş, dört yıl süren iç savaşı İngiltere ve ABD'nin desteklediği Kraliyet yandaşı gruplar kazanmıştı. Bununla birlikte ülke o kadar harap olmuştur ki dönemin hem İngiliz hem Amerikan raporlarında ülkeye ekonomik yardım yapılmazsa, Yunanistan'ın komünizme ve Sovyet etkisine kayabileceği sıklıkla vurgulanmıştı.⁶

Böylesine karmaşık bir ortamda bile Yunanistan, Kıbrıs'ta Rumların "Enosis" isteğiyle başlayan ve Kıbrıs adasındaki Türk toplumunu yok sayan faaliyetlerine giderek daha fazla oranda destek olmaya da çalışmıştı. Yunanistan'ın bu konudaki ilk çabaları 1942 yılında olmuş, Kahire'de bulunan Geçici Yunan Hükümeti İngiltere'den Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi için talepte bulunmuştu.⁷ Bu talep cevapsız kalmasına rağmen Yunanistan, Enosis fikrinden vazgeçmemiş, 28 Şubat 1947 tarihinde Yunan Parlamentosu oy birliğiyle Kıbrıs'ın

¹Tasos Mina İliadakis, *O Eksoterikos Danismos Sti Yenesi Ke Ekseliksi Tu Neu Elliniku Kratus 1824-2009* (Atina: Ekdosi Batsiulos, 2011), 26.

²Lucien Frary, *Russia and Independent Greece, Politics, Religion and Print Culture 1833-1844* (Doktora tezi, University of Minnesota, 2003), 66-67.

³Thanasis Nasias, *To Elliniko Ethnos Se Kriisi Politiki Ke Politis Se Periodus Kriseon 1843, 1893, 1932* (Yüksek lisans tezi, Aristoteles Üniversitesi, 2014), 95.

⁴Alman işgalini Yunan Genelkurmay Başkanlığı'nın gözünden inceleyen bir eser için bk. Yunan Kara Kuvvetleri, *İ Simvuli Tis Elladas Ston B Pankosmio Polemo* (Atina: Ekdosi Dieftintis İstorias Stratu, 2009).

⁵Mihail Aleksandridis, *Eliniki Oikonomia* (Atina: Singhroni Yayınları, 2006), 35.

⁶Thomas Patterson, *Soviet-American Confrontation* (Baltimore: John Hopkins University Press, 1973), 185.

⁷Aleksis Iraklidis, *To Kipriako Provlima:1974-2004 Apo Tin Enosi Sti Dihotomisi*, (Atina: Ekdosis Sideris, 2006), 168-169.

Yunanistan'la birleşmesi yani Enosis'in gerekliliği konusunda bir karar almıştı.⁸ Bu çaba Yunanistan'ın izlediği Kıbrıs politikasında Rumlara pasif destekten fiilî desteğe geçtiğinin önemli bir kanıtıydı. 1931 yılında Kıbrıs'ta İngiliz yönetimine karşı yaşanan Rum isyanında Yunanistan örtülü bir şekilde ayaklanmaya destek vermiş, adadaki Yunan konsolosu da isyanın çıkışında önemli bir rol oynamıştı.⁹

Bu kapsamda yapılan çalışmada, ABD ve İngiltere'nin Yunanistan'ın komünizme kaymasını engellemek için verdikleri mücadele, Truman Doktrini, Marshall Yardımları ve Mareşal Papagos'un siyasi yükseliş süreciyle Yunanistan'ın Kıbrıs sorununa doğrudan müdahil olmasının birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Yunan İç Savaşı'na kısaca değinilmiş, ağırlıklı olarak General Papagos'un Yunan ordusunun komutasını üstlenmesinden 1952 yılında kazandığı seçimlere kadar olan süreç incelenmiştir. Bu süreçle bağlantılı bir şekilde, çalışmada 1953 ve 1954 yıllarında Papagos'un izlediği iç siyaset ve ekonomi politikası ile bu politikalara yönelik ABD desteğine de değinilmiştir. Mareşal Papagos'un ABD'den aldığı mali yardım ve askerî destekle birlikte ordu içindeki tartışmasız konumu, onun ileride Yunan siyasetinde oynayacağı rolde belirleyici olmuştur. Ayrıca çalışmada bütün bu süreçlerle birlikte Papagos'un milliyetçi kesim ve Rum/Yunan kilise yetkililerini memnun edebilmek için Kıbrıs sorununda izlediği politika da değerlendirilecektir. Ağırlıklı olarak Yunanca kaynaklar kullanılarak yapılan çalışmada, ABD'nin Mareşal Papagos'a verdiği destek karşılığında Yunanistan'ın batı kampında kalması ve sağlanan mali yardımların Yunan halkını ABD destekli siyasetçileri seçimlerde desteklemeye ikna etmesi, bu ikna sürecinde de General Papagos gibi siyasetçilerin milliyetçi oyları alabilmek için Kıbrıs sorununa müdahil olması özellikle incelenmiştir.

1. General Papagos, Yunan İç Savaşı ve Kıbrıs Sorunu

Yunan toplumunun hafızasında derin izler bırakan Yunan İç Savaşı'nın kökenleri, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman işgaline karşı verilen direnişe dayanmaktaydı. Her ne kadar direniş sırasında Alman işgalini sonlandırmak için sol görüşlü gruplar ve Kraliyet yandaşı gruplar arasında geçici bir uzlaşma sağlansa da işgalin sonlanmasından sonra ülkenin yönetimi konusunda bu iki grup arasındaki görüş ayrılığı bir çatışmaya dönüşmüştü. 1947 yılı Aralık ayında Yunanistan'da komünist isyan o kadar güçlenmişti ki Yunan Komünist Partisi Belgrad radyosu aracılığıyla yaptığı yayınlarda Kuzey Yunanistan ve adalarda yeni bir Yunan Demokratik Devleti'nin kurulduğunu ilan etmişti. Yunan halkına yönelik radyo yayımlarında yeni kurulan bu devletin egemenliği altındaki bölgelerde vergi alma hakkına sahip olduğu ve zorunlu asker toplayacağı belirtiliyordu.¹⁰ Dört yıl sürecek iç savaşın ilk safhasında komünist asiler, ülkenin kuzeyinde ve adaların bir kısmında geçici bir yönetim kurmuş, özellikle Makedonya ve Yugoslavya'dan sağladıkları silah ve lojistik destekle Kraliyet yandaşı grupları yenilgiye uğratmışlardı.

Yunanistan'da iç savaş sürerken Kıbrıs sorunu da Yunan kamuoyunda oldukça sık bir şekilde gündeme gelmeye başlamıştı. Bu dönemde Yunanistan'da Kıbrıs konusunu ilk dile getiren siyasilerden birisi de Yunan Komünist Partisi lideri Nikos Zachariadis'ti. Yunan Komünist Partisi yetkilileri, Kıbrıs konusunda demeçler vererek Yunan halkının sempatisini kazanmaya ve en az milliyetçiler kadar Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini istediklerini belirtmeye çalışıyorlardı.¹¹ Komünistlerin bu açıklamasına karşılık, milliyetçiler de 28 Şubat 1947 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda oy birliğiyle Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi yani Enosis'in gerekliliği ve bu konuda İngiltere'nin yardımcı olacağını umdukları bir karar alınmasını sağlamışlardı.¹²

⁸Yunan Meclisi'nde Kıbrıs ve Enosis konusunda alınan karar için bkz. Evretirio *Siziteseon Tu Koinovulio*, Tomos 7, (Atina: Ethniko Tipografia, 1986), 309-311.

⁹Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi 1878-1960, Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika* (Ankara: İmge Kitabevi, 2020), 156-157.

¹⁰Yunan Kara Kuvvetleri, *O Elinikos Stratos Kata Ton Antisimmariakon Agona 1946-1949* (Atina: Ekdosi Dieftintis İstoria Stratu, 1970), 4-6.

¹¹Gürel, *Kıbrıs Tarihi*, 292-293.

¹²Evretirio *Siziteseon Tu Koinovulio*, Tomos 7, (Atina: Ethniko Tipografia, 1986), 309-311.

Komünist isyancılar, ilk dönemde kazandıkları zaferler ve Kıbrıs gibi konularda kendilerini Kraliyet yanlıları kadar milliyetçi gösterme çabalarına rağmen, ülkenin kuzey bölgesinde kurdukları hükümette, çocukları zorla komünist ülkelere gönderme, insanları zorla askere alma gibi faaliyetler icra etmeleri nedeniyle halk desteğini kaybetmişlerdi. 1948 yılında Yugoslavya'nın komünizmi farklı yorumlamasından kaynaklanan politikaları sonucunda Moskova ile sorun yaşaması ve Yunan asilerinin de bu ayrışmada Moskova'nın tarafını tutmaları nedeniyle asilere Yugoslavya'dan sağlanan yardım kesilmişti.¹³

Böylesine kaotik bir ortamda General Papagos'un yükselişi, bir anlamda Yunan İç Savaşı'nda yaptığı liderlikle bütünleşmişti. 1948 yılına gelindiğinde isyancılarla Kraliyet yanlısı Yunan ordusu arasındaki çatışmalarda bir kısır döngüye girilmiş, Kraliyet yanlısı ordu ülkenin kuzeyinde ve dağlık alanlarda isyancıları yenemezken, isyancılar da ülkenin güneyindeki şehir merkezlerinde tam bir egemenlik sağlayamamıştı. Bu döngüyü kırarak etkili bir askerî lider arayan Amerikalılar için Yunan Genelkurmayı'nın başına atanabilecek en uygun aday General Aleksandros Papagos'tu. Papagos bu atanma konusunda Amerikalılarla yaptığı görüşmede; birliklerin üzerinde komuta sağlama, istediği kişiyi askerî mahkemeye çıkartma, terfi veya ordudan ihraç ile güvenlik alanındaki kararlarında hükümete danışmadan hareket etme yetkisi kendisine verilirse bu görevi kabul edeceğini bildirmişti.¹⁴ Her ne kadar Papagos'un bu istekleri ilk başta abartılı görünse de hem Amerikalılar hem de Yunan üst düzey ordu ve sivil yöneticileri için Papagos yetenekli bir asker ve uzlaştırmacı bir lider olarak görüldüğünden talepleri kabul edilmiştir.¹⁵

Yunanistan'da Papagos'un askerî liderliği dönemi başlarken aynı zamanda Türk-Yunan ilişkilerinde Kıbrıs sorunu da yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştı. Atina'da yayımlanan *To Vima* gazetesinde "Kıbrıs'ta Türklerle hesaplaşma zamanının geldiğine" yönelik bir ifade yer alınca Türkiye'de *Tasvir* gazetesi de 17 Ocak 1948 tarihinde Cihat Baban imzalı "Bir Yunan Gazetesine Cevap" başlıklı makaleyle buna cevap veren bir yazıyı yayımlamış,¹⁶ arkasından kasım ve aralık aylarında da Kıbrıs konusunda Türk basınında yayınlar yapılmaya başlanmıştı.¹⁷ Bu dönemde Kıbrıs'taki komünistler, iç savaş yaşayan Yunanistan'la bağlarını güçlendirecek hamlelere başlamıştı. Örneğin Kıbrıs'taki komünist hareketin liderliğini üslenen AKEL partisi tarafından 1948 yılı Ekim ayında Lefkoşa'da düzenlenen ve yaklaşık 25.000 Rumun katıldığı gösterilerde Ada'da İngiliz veya Amerikan askeri istenmediği ifade edilirken aynı zamanda Yunan iç savaşında komünist isyancılara destek olmak maksadıyla para toplanması da dikkat çekiciydi.¹⁸

Kıbrıs sorunun giderek ısındığı bir dönemde, Papagos'un 21 Ocak 1949 tarihinde bütün Yunan ordusunun komutasını üstlenmesi ve ABD'li askerî danışmanlarla birlikte hazırladığı isyancıları yenmeye yönelik ortak harekât planı, Yunanistan'ın geleceğinde önemli bir rol oynamıştı. Göreve geldikten sonraki ilk altı ay içerisinde Mora yarımadası ve orta Yunanistan'daki bütün isyancı faaliyetleri bastıran Papagos, daha sonra orduyu Kuzey Yunanistan'da komünist asilerin elinde bulunan bölgeleri tekrar ele geçirmek için harekâta hazırladı. Papagos bu kapsamda yayımladığı harekât emirlerinde, Yunan ordusunun gece-gündüz ve iklim şartlarını dikkate almadan sürekli taarruz ruhu taşıması gerektiğini, Kuzey Yunanistan'da icra edilecek isyanı bastırma harekâtının ülkenin demokratik geleceği açısından önemli olacağını sürekli vurgulamıştı.¹⁹

¹³Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 171-175.

¹⁴Lawrence S. Wittner, *American Intervention in Greece 1943-1949* (New York: Columbia University Press, 1982), 248.

¹⁵Nicos C. Alivizatos, "The Greek Army in The Late Forties: Towards an Institutional Autonomy", *Journal Of Hellenic Diaspora* (1978): 44-45.

¹⁶*Tasvir* gazetesinde Cihat Baban imzalı "Bir Yunan Gazetesine Cevap" başlıklı makalede, Türkiye'nin her zaman için Yunanistan'la dostluk istediği fakat Yunanistan'ın art niyetli davranmaya başladığı, bu kapsamda özellikle Kıbrıs'taki Türklere yönelik Yunanistan'ın bir baskısı söz konusu olduğunda Türkiye'nin de harekete geçmekten çekinmeyeceği, Yunanistan'ın Türk-Yunan dostluğuna zarar verecek söylemler yerine tarihi gerçekleri dikkate alması gerektiği, Yunanistan eğer Kıbrıs'taki Türk azınlığı ezmeye başlarsa Türkiye'nin de bunun hesabını sormak mecburiyetinde kalacağı ifadeleri yer almaktaydı. "Bir Yunan Gazetesine Cevap" *Tasvir*, 17 Ocak 1948, 1.

¹⁷Gürel, 307.

¹⁸Yaşar Baytal, "1950-1960 Yılları Arasında Kıbrıs Anlaşmazlığı, Enosis Meselesi ve Türkiye", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* (2021): 304.

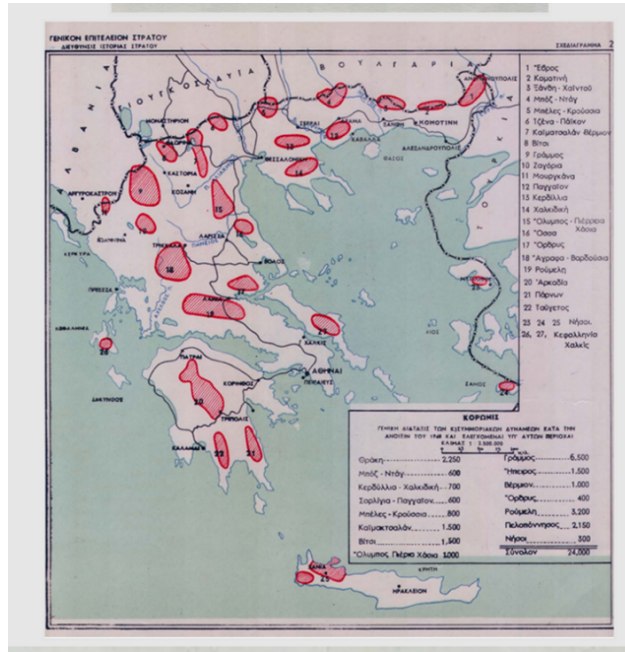
¹⁹Yunan Genelkurmay Başkanlığı, *Stratitotikos Kanonismos i İstoria Tu Pezikou* (Atina: Yeniko Eptelio Stratu, 2014), 127-129.

Papagos orduyu taarruza hazır hâle getirmeye çalışırken ABD'nin askerî yardımı da gittikçe artmaktaydı. ABD'li yetkililere göre Yunanistan'da komünizmin mutlaka ezilmesi gerekiyordu, çünkü Yunanistan'ın bulunduğu coğrafya Orta Doğu'daki petrol sahalarına ulaşma ve Doğu Akdeniz'de deniz üstünlüğü sağlama açısından çok önemliydi. Bu kapsamda ABD'li askerî planlamacılar, Yunan ordusuna verdikleri eğitimi artırırken Yunan subayların isyancılara karşı hava yer taarruzlarını koordineli yönetebileceği bir lojistik sisteme sahip olmaları için uğraşıyorlardı. Aynı zamanda İngilizler de Yunan özel kuvvetlerine isyancılara karşı dağlarda yapılacak harekâta yönelik verdikleri eğitimleri sıklaştırmışlardı.²⁰

Papagos bir yandan iç savaşı kazanmaya çabalarken diğer yandan ordunun siyaset dışı kalması için de güç sarf ediyordu. Bu kapsamda 19 Kasım 1949 tarihinde bütün orduya yayımladığı bir emir onun ordu-siyaset ilişkisine bakışını da yansıtıyordu. Papagos'un en alt düzeydeki birliklere kadar yayımlanmasını ve tebellüğ edilmesini emrettiği bu yazıya göre, Yunan ordusundaki üst düzey subayların bir kısmı şahsi menfaatleri için siyasilerle çok yakın ilişkilere girmiş ve ordunun işleyişini bozacak faaliyetlerde bulunmuşlardı. Aynı zamanda bazı subayların da siyasi partilere üye oldukları ve askerî ortamlarda siyasi partileri övücü söylemlerde bulunduğu tespit edilmişti. Komünizme karşı savaşın devam ettiği böyle bir ortamda disiplinin bozulması sonucunu doğuracak bu tarz siyasi faaliyetler kesinlikle engellenecekti. Bu kapsamda herhangi bir subayın şahsi amaçları için siyasilere başvurması, onlarla irtibat kurması veya siyasi propaganda yapması kesinlikle yasaklanmıştı. Askerî ortamlarda kesinlikle siyasete yönelik tartışma yapılmayacak, subaylar sadece görevlerine odaklanacaklardı. Bu emri ihlal eden bütün subaylar en ağır şekilde cezalandırılacaktı. Ayrıca bütün birlikler 15 Aralık 1949 tarihine kadar bu emrin yerine getirildiğini Yunan Genelkurmay karargahına rapor edeceklerdi.²¹

Figür 1

1948 yılı bahar aylarında komünist isyancıların elde tuttuğu bölgeler.²²

²⁰Konstantina E. Botsiou, "New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 olacak, (2009): 216.

²¹Eleftherios Venizelos Arşivi, "Antipithargiaki Energia Aksiomatikon", 19 Kasım 1949, Fakelos 018, <https://venizelosarchives.gr/show/104400>, Erişim Tarihi: 13 Aralık 2024.

²²Yunan Kara Kuvvetleri Tarih Dairesi, *O Elinikos Stratos Kata Ton Antisimmariakon Agona 1946-1949* (Atina: Ekdosi Dieftintis İstorias Stratu, 1970), 471.

2. Truman Doktrini-Marshall Yardımları ve Yunanistan

Uzun süreli işgal ve ardından iç savaş yaşayan Yunanistan'da siyasi ve ekonomik kriz birbirine paralel bir şekilde gelişmişti. Bu kapsamda 16 Nisan 1945 tarihinde Atina'daki ABD Büyükelçisi Washington'a gönderdiği bir acil kodlu telgrafla Amerikalı mali uzmanların ve siyasi danışmanların bir an önce Atina'ya gelerek Yunanistan'ın durumunu incelemesinin önemli olduğunu ifade etmişti.²³ Bu telgrafla eş zamanlı olarak Yunan Merkez Bankası Başkanı ve Yunan Hükümet Sözcüsünün olduğu bir Yunan heyeti Washington'a gitmiş ve ABD Dışişleri Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı'nda yetkililerle görüşerek Yunanistan'ın acil yardım taleplerini iletmışlerdi.²⁴

ABD Büyükelçisi Lincoln Macweagh, 1945 yılı Aralık ayında Yunanistan'ın Sovyet etkisinde bir devlet olma-ya gittiği konusunda Washington'u uyarıyordu. Bu uyarının hemen arkasından ABD 6. filosuna mensup gemiler Pire limanına bir ziyaret düzenleyerek önemli bir diplomatik mesaj vermişti.²⁵ Bu sırada Yunanistan'da iç siyaset karışırken Yunan hükümeti, Sofoklis Venizelos'un²⁶ yönettiği bir heyeti tekrar ABD'ye göndermiş, acil ekonomik ve siyasi yardım çağrısını tekrarlamıştı. Venizelos ABD'li yetkililere mali yardım konusunda heyeti olumlu bir cevap alamazsa, Yunanistan'da siyasi düzenin sürdürülemeyeceğini ifade etmişti. Bu talebe cevaben ABD'li yetkililer öncelikle ekonomik durumu yerinde incelemek için bir heyet gönderebileceklerini, yardım konusunu heyetin raporuna göre değerlendirecekleri cevabını vermişlerdi.²⁷ Bu kapsamda 17 Ocak 1947'de aralarında ünlü ekonomist Pol Porter'ın da bulunduğu Amerikan mali inceleme heyeti Yunanistan'a gelmiş ve iki ay süren incelemeler sonucunda 28 Mart 1947 tarihinde Washington'a ayrıntılı bir rapor göndermişlerdi. Raporda, Yunanistan'ın komünist bir ülke olmaması ve Sovyetlerin etkisine girmemesi için ABD'nin acilen askerî yardımla desteklenen mali yardımda bulunması önerilmişti.²⁸ Bu kapsamda Porter raporunun Yunanistan'ın Marshall Yardımlarını almasına giden yolu açtığını belirtmek hatalı olmayacaktır.

Porter raporu aynı zamanda ABD'nin Yunanistan'da karşılaşılabilecek önemli bir soruna da işaret etmekteydi. Rapora göre Yunanistan'da devlet, iş adamı ve akrabalık ilişkileri Batı dünyasından oldukça farklıydı. Porter armatörler ve ticari gemi şirketlerinin 4 yıldır vergi vermediğini tespit etmişti. Yunan hükümetine bu vergilerin toplanmasının zaruri olduğunu anlatmaya çalışmıştı fakat Yunan siyasetçilerin bu vergileri toplayacak kanunlar çıkarmaya çok istekli olmadığını görmüştü. Porter'a göre bunun nedeni siyasetçiler ile armatörlerin çoğunun akrabalık bağı olması ve batı sisteminden daha farklı bir iş yapma/vergi verme tarzlarına sahip olmalarıydı.²⁹

Yunanistan'da iç savaşın gittikçe şiddetlenmesi ve komünistlerin ülkenin kuzey bölgelerini ele geçirmesi üzerine ABD harekete geçmeye karar vermiş, 7 Mart 1947 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'nda Yunanistan'a yönelik yapılan toplantıda bakan yardımcısı Dean Acheson Yunanistan için şu düşünceleri ifade etmişti.:

²³Stelios Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall (1945- 1952)* (Yüksek lisans tezi, Kapodistria Üniversitesi, 2008), 21-28.

²⁴Stelios Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas*, 21-28.

²⁵Theodosios Karvunarakis, *In Defense of "Free Peoples": The Truman Doctrine and its Impact on Greece During the Civil War Years, 1947-1949*, (Atina: ELIAMAP Reports, 2001), 8.

²⁶Yunanlı ünlü siyasetçi Elefterios Venizelos'un oğlu olan Sofoklis Venizelos, Yunanistan'ın Anadolu'yu işgalinde subay olarak görev yapmış, daha sonra ordudan ayrılarak siyasete atılmıştır. Yunanistan'ın ABD Büyükelçiliği görevini yapan ve daha sonra iki kez başbakanlık görevini yürüten Sofoklis Venizelos'un siyasi faaliyetleri hakkında ayrıntılı bir eser için bk. Katerina Dede, *İ Anadisi Tou Kentrou Sti Metapolemiki Ellada*, (Doktora tezi, Peloponisos Üniversitesi, 2013).

²⁷Apostolos Vetsopoulos, *The Economic Dimensions of The Marshall Plan in, Greece, 1947-1952: The Origins of Greek Economic Miracle*, (Doktora tezi, University College London, 2002):28.

²⁸Apostolos Vetsopoulos, "Efforts for the Development and Stabilization Of The Economy During The Period of The Marshall Plan", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2, (2009): 280-281.

²⁹Vetsopoulos, "Efforts for the Development and Stabilization Of The Economy During The Period of The Marshall Plan", 286.

“Eğer Yunanistan kötü ekonomik durumu nedeniyle Sovyet etkisine girerse bundan sadece Türkiye değil, İtalya ve tüm Batı dünyası da etkilenir. Bunu engellemek için Yunanistan’a yardım etmeliyiz.”³⁰

Bu yardımın ilk işareti ise 12 Mart 1947 tarihinde ABD Başkanı Truman kongrede yaptığı bir konuşmayla vermişti. Truman’a göre Yunanistan’da mevcut hükümet desteklenmeliydi çünkü komünistlere karşı savaşıyordu, bu kapsamda 300 milyon dolarlık bir askerî yardım yapılması gerekiyordu ve komünist isyanı bastırmak için bu yardımın hemen yapılması gerekiyordu. Ayrıca Yunanistan gibi bir iç savaş yaşamasa da Türkiye’nin de stratejik konumu nedeniyle Sovyetlere karşı 100 milyon dolarlık askerî yardıma ihtiyacı vardı.³¹ Truman’ın bu açıklamaları Marshall Yardımları öncesinde ABD’nin Balkanlar’a yönelik en ciddi girişi-miydi.³²

ABD’nin Balkanlar’da Türkiye ve Yunanistan’a yönelik bu ilgisinin altına yatan bir diğer neden de Orta Doğu petroleri idi, bu petrolerinin dünya pazarlarına ulaştırılması için deniz ticaret rotalarının yani Akdeniz’in güvenli olması gerekiyordu. Türkiye ve Yunanistan da bu güvenliğin sağlanması açısından vazgeçilemeyecek değerdaydı, bu kapsamda ABD Deniz Kuvvetleri Bakanı James Forrestall konuya ilişkin görüşmelerde Akdeniz’in ticaret açısından serbest bir seyir güzergahı olarak kalması gerektiğini sürekli belirtiyordu.³³

ABD’nin Truman Doktrini’ni açıklaması sonrası Yunanistan’da iç savaşın en kanlı dönemlerinden biri yaşanırken Mayıs 1947’de Stalin’in yakın çalışma arkadaşlarından Andrei Zhdanov, Yunan Komünist Partisi lideri Nikos Zachariadis’e eğer Yunanlılar talep ederse Sovyetlerin komünist güçlere maddi ve askerî destek sağlayabileceğini ilettiler.³⁴ Sovyetlerin bu girişimlerine karşılık ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından 5 Haziran 1947 tarihinde Harvard Üniversitesinde yapılan konuşmada ABD’nin savaşta yıkım görmüş Avrupa’ya yardım edeceği açıklanmıştı. ABD burada iki temel hedef belirlemişti: Birincisi Avrupa’nın savaş nedeniyle yıkılmış ekonomisini ayağa kaldırmak diğeri ise Birinci Dünya Savaşı’ndan alınan dersler sonucunda ekonomik durgunluğun yeni bir büyük savaş yaratmasını engellemektir.³⁵

Avrupa’ya yapılacak yardımın miktarını belirlemek için 11-13 Temmuz 1947’de Paris’te toplanan konferansa Sovyetler katılmamıştı. Konferans kapsamında ABD ve yardımı alması öngörülen 16 Avrupalı ülke taslak bir antlaşma üzerinde uzlaşmışlardı. Aslında Avrupa ülkeleri 22 milyar dolarlık bir tutar talep ederken ABD Başkanı Truman kongreden 17 milyar dolarlık bir yardım için onay almıştı ve bu yardımın beş milyar dolarının hemen gönderilmesi, geri kalanının ise dört yılda Avrupa ülkelerine tahsis edilmesi öngörülüyordu.³⁶

Yunanistan’ın alacağı yardıma yönelik olarak ise 20 Haziran 1947’de Başbakan Çaldaris ile ABD’nin Atina Büyükelçisi arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayla ABD yardım heyetinin iki gruptan oluşması, mali konularda AMAG (American Mission of Aid to Greece)’in askerî konularda ise JUSMMAG (Joint United States Military Mission of Aid to Greece)’in sorumlu olması kararlaştırıldı.³⁷ Yardıma yönelik olarak ABD mali heyetinin esas dikkati Yunanistan’daki hiper enflasyona çevrilmişti. 1944 yılında 600 drahmi bir İngiliz poundu ederken, 1945 yılında bu oran 2.000 drahmiye, 1946 yılında ise 20.000 drahmiye çıkmıştı. Bu kapsamda

³⁰Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall*, 63

³¹Selcen Korkmazcan, *Truman Doktrini ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*, (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2005), 35-36.

³²ABD’nin 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye ve Yunanistan’a yönelik politikalarını karşılaştırmalı inceleyen bir araştırma için bk.: Tuğba Eray Biber, “2 Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri 1946-1954”, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7/2, (2020.)

³³Karvunarakis, *In Defense of “Free Peoples”: The Truman Doctrine and its Impact on Greece During the Civil War Years, 1947-1949*, 22.

³⁴Karvunarakis, 10.

³⁵Diane B. Kuntz, *Butter And Guns: American Cold War Economic Diplomacy*, (Pensilvanya: Free Press, 1997), 30.

³⁶Angela R. Payne, Bharat S. Thakkar, “The Marshall Plan – Global Strategy and Foreign Humanitarian Aid”, *Globalization Approaches To Diversity* içinde, Ed: Hector Cuadra-Montiel, (Rjeka: InTech Press, 2012), 138.

³⁷Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall*, 80.

Amerikalılar için ilk öncelik hiper enflasyonun azaltılmasıydı.³⁸

Yunanistan'a yapılacak yardımlar için ayrılan pay 638 milyon dolar olarak öngörülmüştü, ne var ki ülkenin kötü ekonomik koşulları nedeniyle Yunanistan'ın aldığı ek ödemelerle birlikte bu tutar 706.7 milyon dolara ulaşmıştı.³⁹ Yapılacak yardımlarda öncelik altyapı ve ulaştırma sistemlerine verilmişti. Bu kapsamda 1949 yılında Atina-Selanik demiryolu hattı öncelikli olarak modernize edilmiş ve her yıl gittikçe artacak şekilde yol yapım çalışmalarına ödenek ayrılmasına karar verilmişti. Deniz ulaşımı için de uzun süredir kapalı durumda bulunan Korint Kanalı temizlenmiş, ayrıca Pire ve Volos limanları genişletilmiş ve artan enerji ihtiyacına cevap vermek için üç adet hidroelektrik barajı inşasına başlanmıştı.⁴⁰

Marshall yardımlarının Yunanistan'a en önemli katkılarından birisi de denizcilik sektöründe olmuştur. 1939 yılında Yunan deniz ticaret filosuna kayıtlı 607 ticari gemi bulunurken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1946 yılında yapılan ilk sayımda ülkenin gemilerinin büyük bir kısmının savaşta battığı ve sadece 138 ticari geminin kaldığı tespit edilmişti. Bununla beraber Marshall yardımları başladıktan sonra ABD'nin elindeki üretim fazlası Liberty sınıfı ticari gemileri⁴¹ düşük fiyatla satmasını fırsat bilen Yunan armatörler, Yunan devletinin de desteğini alarak çok düşük fiyatla bu gemileri almaya başlamışlardı. Bu şekilde 1948 yılına gelindiğinde Yunan deniz ticaret filosu 835 gemiye, 1954 yılında ise 1.257 gemiye ulaşmış dünya deniz ticaretindeki petrol taşımacılığının %15'i Yunan armatörlerin gemileri ile yapılır hâle gelmişti.⁴²

Yapılan yardımlar sonucu yaşanan ekonomik gelişmeye rağmen Amerikalı mali uzmanlar Yunan hükümetinin yavaşlığı ve Yunan devlet idaresinin verimsizliği konusunda şikâyet ediyorlardı. Bu kapsamda ABD'li uzmanlar Yunanistan'ı yardımı kesmekle tehdit etmişler fakat bunu asla gerçekleştirmemişlerdi.⁴³ Burada ABD ince bir politika yürütüyordu, örneğin ABD Büyükelçiliğinin raporlarına göre Yunanistan bütün dünyanın gözünde batılı ülkelerin savunulması için bir test sahasıydı, bu nedenle her ne olursa olsun Yunanistan'a yardımlar devam etmeli ve komünist isyancıların iktidara gelmesi engellenmeliydi.⁴⁴ Bu bakış açısı sonucu yardımlarda ekonomik boyuttan çok askerî boyut öne çıkmaya başlamıştı.

Elbette ki bu şikâyetlerde yer alan devlet mekanizmasının verimsizliği gibi konularda Yunanistan'ın yaşadığı iç savaşın da etkisi büyüktü, ayrıca daha öncesinde Portar raporunda değinildiği gibi Yunan toplumunun iş yapma biçimi Amerikalıları yardımın verimliliği konusunda şüpheye düşürmüştü. Bununla birlikte ülkedeki sol isyanın bastırılması için yardımın devamı zorunluydu, bu nedenle Amerikalılar daha sonra yardım için Yunan siyasetçilerini değil Yunan Silahlı Kuvvetleri üst düzey yetkililerini muhatap almaya başlamış ve böylece Yunan ordusu üzerindeki ABD etkisi de belirginleşmeye başlamıştı.⁴⁵

Bununla birlikte Yunan tarih yazıcılığında Marshall Yardımları'nın gerçek amacı ve bu amaca ulaşip ulaşmadığı konusunda genelde şüpheli bir bakış açısı vardır. Marshall Yardımları sırasında ABD'nin diğer ülkelerin aksine Yunanistan'da endüstri ve üretime değil daha çok askerî amaçlara odaklandığı ve bu

³⁸Yunanistan'ın bu dönemde yaşadığı hiperenflasyonu inceleyen bir eser için bk. Panou Kazakou, *Anamesa Se Kratos Kai Agora*, (Atina: Ekdosis Pataki, 2001)

³⁹Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall*, 45.

⁴⁰Yunanistan'da bu dönem gerçekleşen inşaat ve altyapı faaliyetlerini ayrıntılı inceleyen bir eser için bk.: Sophia Antonopoulou, *The Building Industry In Greece, Its Role in the Post War Greek Economy*, (Doktora tezi, University College London, 1987).

⁴¹İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Atlantik'te yürüttüğü denizaltı harbine karşı, düşük maliyetli ve seri üretim şeklinde inşa edilen Liberty sınıfı ticaret gemileri müttefiklerin konvoylarında önemli görevler üstlenmişti. 1946 yılında savaş bittikten sonra ABD bu gemileri Avrupa'ya kalkındırma planının bir parçası olarak kullanmış, bu kapsamda üretim maliyetlerinin çok daha altında fiyatlarla Avrupa ülkelerine satma kararı almıştı. Bu kapsamda Yunanistan da 1200 adet satılan bu gemilerden 800 adedini satın almış, bu satın almada fiyatın %25'inin peşin ödenmesi, geri kalanın ise Yunan Devleti'nin desteklediği 20 yıl vadeli ve çok düşük faizli kredilerle ödenmesi kararlaştırılmıştı. Gus Bourneuf, *Workhorse Of The Fleet: A History of Liberty Ships* (Spring: American Bureau Of Shipping, 2010), 119.

⁴²Filipos Sahinidis, *Ta Elinika Nafpigia 1956-1985*, (Atina: Ekdosis Elia, 2004), 40-41

⁴³Botsiou, "New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece", 212.

⁴⁴Botsiou, 212-214.

⁴⁵Tanos Veremis, *O Stratos Stin Elliniki Politiki Apo Tin Aneksartasia Eos Ti Dimokratia*, (Atina: Kourier Yayınları, 2000), 32.

kapsamda ülkede yeterli üretim düzeyine ulaşamadığı eleştiriler arasında yer almaktadır.⁴⁶ Marshall Yardımları'na yönelik yapılan eleştirilerde bir gerçeklik payı da vardır. Bununla birlikte yapılan yardımlara yönelik eleştirilerde göz ardı edilen husus, yardımlar sırasında Yunanistan'ın derin bir iç savaşın içinde bulunduğudır. Bu nedenle yardımlar ağırlıklı olarak askerî yardım şeklinde gerçekleşmiş ve 1951 yılına gelindiğinde özellikle Avrupa ülkelerine yapılan endüstri yardımıyla Yunanistan'a yapılan yardım kıyaslandığında, Yunanistan'a yapılan askerî yardım miktarı ekonomik yardım miktarını kat be kat geçmiştir.⁴⁷

Artan ABD yardımı ile birlikte Yunanistan'da bulunan ABD askerî uzmanlarının sayısı 1948'de 450'yi geçmişti. Amerika için önemli olan soğuk savaş döneminde Yunan ordusunu kendi stratejisine uygun bir şekilde dizayn etmektir. Bu kapsamda Amerikalılar, Yunanistan'da içten gelecek bir komünist ayaklanmasını bastırabilecek şekilde Yunan ordusunu dizayn ediyorlardı. Dıştan gelecek tehditler için ise Yunan ordusu Amerikan desteğine güvenmek zorunda kalmıştı. Bu kapsamda Amerikan askerî danışmanları, aynı zamanda Yunan hükümetini de neredeyse saf dışı bırakıp, doğrudan Yunan ordusunun kendileriyle aynı ideallere bağlı olacak şekilde eğitimini de üstlenmişti.⁴⁸

Bu askerî danışmanların sayısının artmasıyla eş zamanlı olacak şekilde Amerikalılar Yunan ordusu üzerinde tam bir kontrol kurmuşlardı. Marshall Yardım Heyeti'ndeki Amerikalı danışmanların gücünü gösteren bir diğer örnek olarak; Yunanistan'da 7 Eylül 1947 tarihinde yapılan seçimle başbakan olan Sufulis'in, orduda yapmak istediği değişikliğe ABD heyetinin müdahalesi verilebilir. Yeni başbakan, Yunan Silahlı Kuvvetlerinin üst düzey komuta kademesini değiştirmek isteyince Amerikalılar kendisine bu konuda destek vermediler. Amerikalılara göre Yunanistan'ın iç siyasetinde yaşanan gelişmeler silahlı kuvvetlerden bağımsız ele alınmalıydı ve ordu komutanları iç savaşta mücadele ederken değiştirilmelerine gerek yoktu. Başbakan Sufulis, Amerikalı danışmanların bu müdahalesinden hoşnutsuzluğunu ifade etse de fikrinden vazgeçmek zorunda kalmıştı.⁴⁹

3. Mareşal Papagos'un Siyasette Yükselişi ve Kıbrıs Sorunu

ABD'den sağlanan lojistik destek ve Papagos'un mücadeleci yönetimi sayesinde Yunan İç Savaşı Kraliyet yanlısı güçlerin zaferi ile bitince Papagos'un ordu üzerindeki hâkimiyeti neredeyse tartışmasız bir hâl almıştı. Bu aynı zamanda Yunan ordusunun iç siyasetin kontrolünden bağımsızlaşma ve özerkliğe giden yolu da açmıştı. Papagos bir yandan ordu içindeki dengeleri muhafaza ederken diğer taraftan Kralın ordunun işleyişine müdahalesini de mümkün olduğunca engellemeye çalışıyordu.⁵⁰ Papagos'un bu etkili yönetimine rağmen, Yunan ordusu içerisinde gözlenen çeşitli siyasi oluşumların ileride sorun yaratabileceği ABD istihbarat raporlarında yer almıştır. Bu oluşumlardan en güçlüsü ise İDEA (ΙΕΡΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ) hareketiydi.⁵¹ 28 Mart 1949 tarihli ABD istihbarat raporunda, İDEA hareketinin Papagos'un başta olduğu bir sivil yönetimi tercih edebileceği, bununla beraber Papagos'un aşırı güç üstlenmesi durumunda bir diktatörlüğe de evrilebileceğine yönelik değerlendirme de yer almıştır.⁵²

⁴⁶Botsiou, "New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece", 210.

⁴⁷Botsiou, 212.

⁴⁸Tanos Veremis-Andre Gerolymatos, "The Military as a Sociopolitical Force In Greece, 1940-1949", *Journal Of The Hellenic Diaspora*, (1991): 121-122

⁴⁹Zahariou, *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall*, 74.

⁵⁰Dimitrios Papadiamantis, *Stratos Ke Politiki Eksusia Sti Metemfiliaki Elada 1949-1967*, (Doktora tezi, Kapodistria Üniversitesi, 2012), 57.

⁵¹Büyük bir çoğunluğu Metaksas döneminde eğitim gören veya görev alan subaylardan kurulu olan İDEA örgütü 25 Ekim 1944 tarihinde kurulmuştu. Örgütün temel amacı Yunanistan'daki komünizmi tamamen yok etmek ve ordu içindeki siyasi ayrılıkları bitirmekti. Örgüte katılabilmek için mutlaka güvenilir subayların kefil olması gerekiyordu ve örgüt gizlilik nedeniyle 5 kişilik hücreler şeklinde teşkil edilmişti. Papadiamantis, *Stratos Ke Politiki Eksusia Sti Metemfiliaki Elada 1949-1967*.

⁵²<https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R002500560005-2.pdf>, Erişim tarihi: 22 Aralık 2024.

Bu dönemde ABD, Yunan İç Savaşı'ndan sonra ülkede siyasal birliğin sağlanması için ölüm cezasına çarptırılan komünist gerillaların affedilmesini istiyordu. Bu kapsamda Yunanistan'a baskı yapan ABD en sonunda General Papagos'la bir uzlaşma yolu bulmuş, askerî mahkemede alınan bütün idam cezaları ertelenerek gerillaların tekrar sivil mahkemelerde yargılanmasının yolu açılmıştı.⁵³

ABD'nin iç savaş sonrası toplumsal huzuru yaratmak amacıyla uyguladığı hamlelere rağmen, Yunanistan'da siyasi karmaşa bir türlü sona ermemişti. Yunan akademisyen Kazamias'a göre, 1949 yılından Papagos'un iktidara geleceği 1952 yılına kadar geçen dönem tam bir istikrarsızlık dönemiydi. 39 ay süren bu dönemde üç genel seçim yapılmış ve yedi hükümet değişikliği yaşanmıştı. 1950 ile 1952 yılları arasındaki seçimlerde meclise giren milletvekillerinin yarısı parti değiştirmişti, ülkede gücün kimde olacağına yönelik Kral, milletvekilleri ve ordu arasında tam bir çatışma yaşanıyordu.⁵⁴

Yunanistan'da yaşanan bu siyasi kargaşa ortamında, Kıbrıs konusu da gittikçe karmaşık bir hâl almaktaydı. 15-22 Ocak 1950 tarihleri arasında Kıbrıs'ta Rum kilisesinin organize ettiği Enosis konulu bir plesibit yapılmıştı. Yaklaşık 220.000 Rumun katıldığı oylamada %97.5 ile Yunanistan'a katılma kararı alınmıştı.⁵⁵ Adada o dönem yaşayan Rum nüfusun 400.000 civarında olduğu değerlendirildiğinde, oylamaya Rumların yaklaşık %56'sının katıldığı açıktı. Ne var ki Rumlar bu oylama sonucunu bütün Ada Rumlarının bu isteği desteklediği propagandasını yapmışlardı.⁵⁶

Kıbrıs'ta Rumların Enosis için çabaları yoğunlaşırken siyasi kaos yaşayan Yunanistan'da en popüler lider General Papagos'tu. Bununla beraber gerek Kraliyet ailesi gerekse de siyasetçiler Papagos'un siyasete karışıp ülkede gücü ele geçirmesinden korkuyorlardı, bunu engellemenin en uygun yöntemi ise Papagos'u siyasetle uğraşamayacak bir konumda tutmaktı, yani onlara göre Papagos'un ordudaki görevine devam etmesi gerekiyordu. Bu kapsamda 3 Mart 1950 tarihinde alınan bir Bakanlar Kurulu kararı ile Papagos ordunun en yüksek rütbeli generali olarak ilan edilmiş, bu görevine kendi isterse yaşam boyu devam edebileceği açıklanmış ve kendisine çeşitli ek tazminatlar verilerek orduda ömür boyu göreve devam etmesinin yolu açılmıştı.⁵⁷

Bu dönemde Yunanistan'da 5 Mart 1950 tarihinde yapılan seçimlerde hükümet kurulamayınca üç büyük partinin lideri Nikolaos Plastiras, Sofoklis Venizelos ve Yorgos Papandreu 12 Mart 1950 tarihinde Yunan Kralına, başbakan olarak Plastiras'ı önerme konusunda anlaşmışlardı. Bununla birlikte Yunan Kralı hükümet kurma görevini 22 Mart 1950 tarihinde Venizelos'a verdi fakat ABD'li yetkililerin müdahalesi sonucu Venizelos yemin edemeden hükümeti dağılmış ve bu kaos 15 Nisan 1950 tarihinde Plastiras'ın koalisyon hükümeti kurmasıyla sonuçlanmıştı.⁵⁸ Ne var ki ABD Büyükelçiliğinin müdahalesi sonucu Plastiras'ın hükümeti de çok kısa sürede sona ermişti.⁵⁹

Amerikalıların Plastiras hükümetine yönelik tepkilerinin birkaç nedeni vardı. İlk olarak Plastiras'ın ülkedeki sosyal yapıyı yeniden düzenlemek adına Makronisos adasında tutuklu bulunan 130 komünistin salıverilmesi teklifini ortaya atması, ardından ise Kore'de başlayan gerginlikte Yunanistan'ın tarafsız kalması gerektiğini söylemesi, Amerikalılar için kabul edilemezdi. Aynı dönemde ABD gazetelerinde de Plastiras'ın

⁵³Georgios Politakis, *The Post War Reconstruction of Greece*, (Londra: Palgrave Mcmillian, 2017), 271.

⁵⁴Alexander Kazamias, *Greece and The Cold War, Diplomacy and Anti-Colonialism In The Aftermath of Civil Conflict* (Londra: Bloomsbury Academic Publishing, 2022), 54.

⁵⁵Manos Hacıdakı, *Anigume Ton Fakelo Tis Kipru 1950-1974*, Tomos A, (Atina: Ekdosi Pelasgos, 2017), 13- 16.

⁵⁶Kıbrıs Türklerinin dâhil edilmediği, açık oy-gizli sayım ilkesi ile yapılan Rumların plesibit girişimine yönelik ayrıntılı bir inceleme için bk. Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 2024)

⁵⁷Solon Grigoriadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, Tomos 6, (Atina: Ekdosi Elefterotipia, 2011), 21.

⁵⁸Derya Sevinç, "Türkiye ve Yunanistan İktidar Partilerinin Ortak Politikaları (1950-1960)", *Journal Of Anatolia and Balkan Studies*, (2018): 14.

⁵⁹İlias Nikolakopoulos, *İ Kahektiki Dimokratia Kommata Ke Ekloges 1946-1967*, (Atina: Ekdosi Pataki, 2000), 125-126.

komünizme meyilli olduğuna yönelik haberlerin çıkmaya başlaması sonrası baskılara daha fazla dayanamayan Plastiras istifa etmek zorunda kalmıştı.⁶⁰

Yunan iç siyasetinde bu karışıklık yaşanırken Kıbrıs'ta yapılan plesibit sonucunu aktarmak ve Yunan kamuoyunun dikkatini çekmek için Rum temsilciler 19 Mayıs 1950 tarihinde Atina'ya gelmişlerdi. Her ne kadar temsilcilerle görüşen Başbakan Plastiras daha sonra Yunan Meclisi'nde Kıbrıs konusunun İngiliz-Yunan dostluğu kapsamında çözüleceğini ifade etse de Rum temsilciler Yunan kamuoyunda plesibit konusunda önemli bir destek sağlamışlardı.⁶¹ Burada Başbakan Plastiras'ın ilginç bir benzetmesi de dikkat çekiciydi. Plastiras Makarios'a yaptığı görüşmede “eğer Kıbrıs için savaşmamı istersen bir Yunan askeri olarak elbette savaşırım ama Yunan Başbakanı olarak Yunanistan'ı Kıbrıs için tehlikeye atacak şekilde bunu istersen seni reddederim ve sakın olmanı öneririm.” diyerek Yunanistan'ın tutumunu belirtmişti.⁶² Aslında Başbakan Plastiras'ın tavrı o dönemin Yunan siyasetçilerinin genel tavrıydı. Örneğin 1950 yılı Haziran'ında etkili Yunan siyasetçi Papandreu, Yunanistan'ın biri İngiltere diğeri ABD olan iki ciğerle nefes aldığını, bu nedenle Kıbrıs konusu yüzünden nefessiz kalarak boğulmaya dayanamayacağını belirterek ABD ve İngiltere'nin Yunanistan'a olan desteğine duyulan ihtiyacı vurgulamıştı.⁶³

18 Ağustos 1950 tarihinde Plastiras'ın istifası sonrası Atina'daki ABD'li yetkililer Yunan siyasetçilere açık bir şekilde Papagos'un iktidarını tercih ettiklerini ifade etmeye başlamıştı. Bu dönem ABD Büyükelçisi tarafından Sofokles Venizelos'a yazılan bir mektubun basına sızması Yunan kamuoyunda derin şüpheler uyandırmıştı. ABD Büyükelçisi mektubunda Yunanistan'daki istikrarsız hükümetlerden rahatsız olduğunu beyan ediyor ve ABD'de vergi veren halkın Yunanistan'da çoğunluğun desteklediği istikrarlı bir hükümeti tercih edeceğini, aksi takdirde ABD yardımının kesileceğini söylüyordu.⁶⁴ Bu kapsamda ABD Büyükelçisinin bu uyarısının aslında Porter raporunda belirtilen Yunan siyasi sistemindeki sorunları bir daha ortaya koyduğu söylenebilir.

Tam da bu dönemde Mareşal Papagos, hükümete sunduğu “Yunanistan'da komünist partinin son durumu” başlıklı dokuz sayfalık muhtıradan şu hususları belirtmişti: “Ülkedeki komünist asilerin çok büyük bir kısmı yenilmiş ve kuzeydeki ülkelere kaçmaya başlamıştır, bununla birlikte özellikle dağlık bölgedeki halkın sosyal ve ekonomik durumunun hızla iyileştirilmesi gerekmektedir, aksi takdirde bölgeye yönelik komünist faaliyetler tekrar artabilir.”⁶⁵

Yunanistan'da bu siyasi karışıklık sürerken Başbakan Sofoklis Venizelos'un 16 Şubat 1951 tarihinde yaptığı açıklamada Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması gerektiğini resmen dile getirmesi Rumlar üzerinde büyük bir moral etkisi yaratmış ve çok sayıda tebrik telgrafı Atina'ya gönderilmişti.⁶⁶ Başbakan Venizelos, ülkede hüküm süren siyasi karmaşa ortamında milliyetçi kesimlerin oyunu alabilmek için Kıbrıs sorununu daha fazla gündeme getirirken, 29 Mayıs 1951 tarihinde General Papagos ordudaki görevinden istifa ettiğini açıkladı. Her ne kadar Başbakan Sofoklis Venizelos kendisini vazgeçirmeye çalışsa da Papagos bu konuda kararlı olduğunu ifade etmişti. Bu dönem ülkede yayın yapan sağ eğilimli *Kathimerini* gazetesinde de Papagos'un yetenekli bir asker ve vatansever olduğu, istifasının ülke için büyük bir kayıp olduğu ifadeleri yer almıştı.⁶⁷

⁶⁰James Edward Miller, *The United States & The Making of Modern Greece*, (Caroline: University of North Caroline Press, 2009), 33-34.

⁶¹Nilüfer Erdem, “Venizelos Arşivi'ndeki Belgelerle Kıbrıslı Ortodoks Din Adamlarının Enosis'e Yönelik Girişimlerine Örnekler (1914-1954), *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* (2020): 105

⁶²Pantazis Terlekzis, *Diplomatia Ke Politiki Tu Kipriaku Anatomia Enas Lathos*, (Atina: Ekdosi Kedros, 2004), 92-93.

⁶³Fuat Aksu, *Türk-Yunan İlişkileri İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler*, (Ankara: SAEMK Yayınları, 2001), 43-44.

⁶⁴Miller, *The United States & The Making of Modern Greece*, 27-28

⁶⁵Eleferios Venizelos Arşivi, Epi Tis Drastiriotitos Tu KKE, Eylül 1950, Fakelos 027

⁶⁶Erdem, “Venizelos Arşivi'ndeki Belgelerle Kıbrıslı Ortodoks”, 107.

⁶⁷Vasileos Mustakas, *İ İdrisi Tu Eliniku Sinagermu: Plevres Politikis Ke İdeoyikis Singrotisis 1951-1952*, (Yüksek lisans tezi, Aristo Üniversitesi, 2012), 63.

Papagos'un ordudan istifa etmesi özellikle subaylar arasında büyük bir şaşkınlık yaratmıştı. Bu kapsamda Yunanistan'ın en önemli cunta faaliyetlerinden biri olan IDEA hareketi üyesi Tuğgeneral Alksandros Hristeas ve emrindeki subaylar 30 Mayıs 1951 akşamı Papagos'un istifasını ve ülkedeki siyasi kaosu gerekçe göstererek Atina'da bir darbeye kalkışmış ve radyo istasyonlarına el koymuştu. Darbecilere göre Papagos ordu ve ülke için uğraşırken politikacılar tarafından bu çabaları engelleniyordu. Darbeciler Papagos'un istifasını gerekçe göstererek isyan etse de bekledikleri halk desteğini alamamış ve Papagos'un dağılmalarını istemesi üzerine başarısız bir şekilde darbeyi sonlandırmışlardı. Bununla birlikte Papagos ordu ve siyaset üzerindeki gücünü gösterecek önemli bir fırsat yakalamış, darbeci subayların tutuklanmaları sonrası yargılanmalarına karşı çıkarak onlar adına af istemiş ve bu isteği kabul edilmişti. Dönemin Yunan yetkilileri de Yunanistan'ın Batı kampında yer almaya hazırlandığı bir ortamda ordunun disiplinsiz görülmesine neden olacak böyle bir olayın yayılmasını engellemeye çalışmış, bu kapsamda bunun bütün ordunun değil birkaç subayın girişimi olduğu yönünde gazetelere haberler yapılması şeklinde direktifler verilmişti.⁶⁸ Papagos ise daha sonra başbakan olarak göreve geldiğinde darbeci subaylara yönetim kademelerinde aktif görevler vermişti.⁶⁹ Papagos'un affedilmesini sağladığı bu subayların arasında daha sonra 1967 yılında darbe yaparak iktidarı ele geçirecek Papadopoulos ve Ionnidis'te bulunmaktaydı. Papagos'un darbeci IDEA hareketi içinde yer alıp almadığı hâlâ tartışmalıdır, bununla birlikte açık olan bu darbe girişimini bastıran kişi olarak hem Yunan kamuoyunda hem de ordu içinde liderliğinin gücünü ortaya koyduğudur.⁷⁰

Bu darbe girişimi aynı zamanda Yunan Silahlı Kuvvetleri içerisindeki ayrımı da ortaya çıkartmıştı. Şöyle ki 1949 yılına gelindiğinde Yunan Kara Kuvvetleri'ndeki subayların üçte ikisi bu cunta hareketine katılmıştı,⁷¹ bununla birlikte hava ve deniz kuvvetlerinden bu harekete katılan subay sayısı çok azdı. Kara kuvvetlerindeki subayların büyük çoğunluğu orta ve alt gelir düzeyindeki ailelerden gelmişti ve iç savaş nedeniyle yoğun bir çatışma tecrübesine sahipti, ayrıca ideolojik olarak da büyük bir çoğunluğu oldukça sert bir şekilde sol düşünceye düşmandı. Deniz kuvvetlerindeki subayların ise genelde aristokrat kökenden gelmeleri, ayrıca deniz ve havacı subayların iç savaştaki çatışmalarda çok fazla rol almamalarından ve siyasi düşünce olarak karacı subaylar kadar aşırılık yanlısı olmamalarından dolayı, her iki kuvvetten de bu harekete katılan çok az kişi olmuştu.⁷²

Bu darbe girişimi sonrası Yunanistan'da siyasetçilerin ve Kraliyet ailesinin hiç istemediği bir olay gerçekleşmiş, Papagos 30 Temmuz 1951 akşamı Atina'daki gazetelerin muhabirlerine bir bildiri dağıttırarak ülkenin siyasi bir kaos içinde olduğunu, kendisinin emekli bir asker olarak görevden kaçmayacağını ve bu kapsamda siyasete atılacağını ilan etmişti.⁷³ Bu siyasete ve orduya müdahale etmek isteyen Kraliyet için açıkça bir meydan okumaydı. Kral Pavlos aynı gece Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Çakalatos'u acilen saraya çağırarak ordunun kendisine sadakat gösterip göstermeyeceğini sormuş, ayrıca Papagos'un kendisine danışmadan siyasete atılmasının büyük bir hata olduğunu, bu kapsamda belki de Papagos'un tutuklanması gerekebileceğini söylemişti. Yunan Kara Kuvvetleri Komutanı ise Krala her Yunan vatandaşının siyasete dahil olma hakkı olduğunu, Papagos'un tutuklanması gibi bir hamleyi asla yapmayacağını çünkü bunun ülkenin çıkarlarına aykırı olduğunu, bununla birlikte ordunun da siyasete karışmak niyetinde olmadığını belirterek cevap vermişti.⁷⁴

⁶⁸Papadiamantis, *Stratos Ke Politiki Eksusia Sti Metemfiliaki Elada 1949-1967*, 54

⁶⁹Papadiamantis, 55-57.

⁷⁰Panos Kriki, *O Rolos Tu Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Tin Epanastasi tu 1821 Mehri to 1975*, (Atina: Ekdosis Kultura, 2008), 278-279.

⁷¹Kriki, *O Rolos Tu Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Tin Epanastasi tu 1821 Mehri to 1975*, 262-263.

⁷²Kriki, 263.

⁷³Vasileos Mustakas, *İ İdrisi Tu Eliniku Sinagermu: Plevres Politikis Ke İdeoyikis Singrotisis 1951- 1952*, 78.

⁷⁴Grigoriadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, 96.

Bununla birlikte Yunan Kraliyet ailesinin General Papagos'un siyasi amaçları konusunda şüpheleri vardı, onun mareşal olarak emekli olsa bile bütün gücü elinde tutmaya devam edecek bir sistem kurmaya çalıştığından çekiniyorlardı. Bu kapsamda Kraliçe Frederika 17 Ağustos 1951 tarihinde *New York Times* gazetesine verdiği bir röportajda, Mareşal Papagos'un ülkenin önemli bir sembolü olduğunu, bu kapsamda siyasete girmeyeceğine dair daha önce Kraliyet ailesine söz vermesine rağmen siyasete atılmasının gereksiz bir hamle olduğunu ifade etmişti.⁷⁵

Papagos, bu yaşanan siyasi karışıklık esnasında 6 Ağustos 1951 tarihinde Elinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) partisini kurduğunu ilan etti ve 9 Eylül 1951 tarihinde yapılacak seçimlere katılma kararı aldı.⁷⁶ Papagos'un bu kararı siyasi ortamda olduğu kadar Kraliyet ailesi üzerinde de büyük bir endişeye neden olmuştu, çünkü Kraliyete göre Papagos orduda en sayılan subaylardan biriydi ve ordunun iç yapısını iyi düzeyde biliyordu, eğer herhangi bir şekilde iktidara gelirse ordunun kontrolünü tamamen kendi denetimine alacaktı ve bu, Krallığın ordu üzerindeki denetimine zarar verebilirdi.⁷⁷

Papagos'un kurduğu siyasi hareket, ABD desteğiyle güçlü bir hâle gelmişti. Daha partisini kurmadan önce Papagos'un yakın arkadaşları ABD Büyükelçiliğini Papagos'un niyetleri hakkında bilgilendirmiş ve ABD Büyükelçiliği de Papagos'u gerçekçi ve Yunanistan'ı istikrarlı bir yönetime kavuşturabilecek kişi olarak nitelemişti. ABD'li yetkililere göre Papagos Kraliyet ailesi, iç siyaset ve ordu arasında dengeyi sağlayabilecek tek kişiydi.⁷⁸

Papagos'un siyasete hızla girdiği bu dönemde, Yunan Devleti de Kıbrıs konusunda Enosis için çabalarını arttırmıştı. Kasım 1951'de Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averof İngiliz Dışişleri Bakanına Enosis konusundaki teklifini aktarmıştı. Enosis karşılığında Yunanistan, Kıbrıs'taki İngiliz üslerine ek olarak Girit, Kefalonya ve Mora'da dört üssü daha İngiliz Ordusu'nun kullanımına vermeyi teklif etmiş ancak İngiliz Dışişleri Bakanı A. Eden "İngiltere'nin satılık olmadığı ve Kıbrıs diye bir sorunu bulunmadığını" söyleyerek reddetmişti.⁷⁹

Papagos partisiyle girdiği ilk seçimde 300 milletvekili mecliste 114 milletvekili kazanarak önemli bir güç hâline geldi. Bununla beraber Papagos çoğunluğu elde edememişti fakat çok net bir tercihte bulunarak hiçbir koalisyon hükümetine girmeyeceğini ve seçimlerin derhal tekrarlanması gerektiğini söylemişti. Aynı zamanda ABD yetkilileriyle yaptığı görüşmede nispi temsil sistemi yerine mecliste istikrarlı bir hükümeti sağlayacak yeni bir seçim sistemi uygulanmaya başlanırsa kendisinin iktidara geleceğini ve istikrarlı bir yönetim kurabileceğini ifade etmişti.⁸⁰ Yunan siyasetinde yaşanan bu çekişmeler ve istikrarsız hükümetler ABD Başkanı Truman'ın da dikkatini çekmiş ve 8 Şubat 1952 tarihinde Dışişleri Bakanı Dean Acheson'dan bu konuda bir şeyler yapmasını istemişti. ABD Dışişleri Bakanı Lizbon'da gerçekleştirilen NATO Dışişleri Bakanları toplantısında Venizelos'un Papagos ile koalisyon yapmasının en iyi çözüm olacağını ifade etmişti.⁸¹

ABD'yi Yunan iç siyasetinde rahatsız eden bir diğer sorun ise Mareşal Papagos'un yakın arkadaşı olarak bilen Yunan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Stilyanos Kitrilakis'in 31 Ocak 1952 tarihinde Kralın emriyle Savunma Bakanı tarafından görevinden alınmasıydı. ABD istihbarat raporlarına göre Papagos gibi Kitrilakis de ABD'nin taraftarıydı ve onun görevden alınması Yunanistan-ABD ilişkilerine zarar verebilirdi.⁸² Papagos'un bu sırada en büyük gücü, özellikle orta sınıflar üzerindeki karizmatik etkisiydi. Papagos birçok kimse tara-

⁷⁵New York Times, 17 Ağustos 1951, aktaran: Grigoriadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, 99.

⁷⁶Yunanistan'da bu dönem hüküm süren kısa süreli koalisyon hükümetleri ve parti çekişmeleri için bk.: Sevinç "Türkiye ve Yunanistan İktidar Partilerinin Ortak Politikaları (1950-1960)", 14-17.

⁷⁷Mustakas, 73.

⁷⁸Sotiris Rizas, *İ Eliniki Politiki Meta Ton Emfilio Polemo: Koinovuleftismos Ke Diktatoria*, (Atina: Ekdosi Kastaniodis, 2008), 91-93.

⁷⁹İsmail Şahin, "Düşünceden Eyleme EOKA", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* (2020): 33.

⁸⁰Miller, *The United States & The Making of Modern Greece*, 36.

⁸¹Miller, 36-37.

⁸²<https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00975A000500410001-0.pdf>, Erişim tarihi: 03 Mart 2025.

fından İtalya'ya karşı verilen savaşta başarılı bir komutan, iç savaşın sona erdirilmesinde başarılı bir yönetici ve aynı zamanda tecrübeli bir devlet adamı olarak görülmekteydi.⁸³

Yunan iç siyasetinde bu çekişmeli ortam sürerken, General Papagos siyasete hızla alışmıştı. Bu dönemde Batı dünyasıyla ilişkilerini geliştirmeye gayret ediyordu. Bu kapsamda yazdığı ve yüksek tirajlı batı dergilerinde yayımlanan yazılarında, Yunan İç Savaşı'nda gerillalara karşı kullandığı taktiklerin diğer ülkeler tarafından da benimsenebileceğini, komünizmin hem propaganda hem de silahlı gücüne (Yunan komünistleri ve iç savaş kastedilmektedir.) karşı zafer kazanan Yunanistan'ın komünistleri geniş bölgelerde çatışmaya mecbur etme ve ikmal yollarını kesme taktiklerinin diğer ülkelerde de başarıyla uygulanabileceğini ifade etmekteydi. Ayrıca bu analizlerinde ABD ve İngiltere'nin Yunan ordusuna sağladığı lojistik desteği de sürekli vurgulamaktaydı.⁸⁴ Uluslararası politikada bu mesajları veren Papagos, Kıbrıs konusunda ise oldukça netti. Ona göre İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'ın yaptığı fedakarlıklara bütün dünyanın büyük bir hayranlık duyması gerekiyordu ve bu fedakarlığa karşılık Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması oldukça normaldi.⁸⁵

Papagos'un gerilla taktiklerini dikkatlice inceleyen bir diğer kişi de EOKA'nın kurucularından Grivas'tı. Grivas 5 Ekim 1952 tarihinde Atina'dan Kıbrıs'a gelmiş ve beş ay boyunca Beşparmak dağları ile Trodos dağlarında başlatılacak eylemlerde pusu ve saklanma noktaları ile Yunanistan'dan yapılacak silah nakliyatında kullanılacak yerler üzerinde incelemeler yapmıştı.⁸⁶

Papagos bir sonraki seçimlere hazırlanırken bütün yaptığı konuşmalarda şunu vurguluyordu; çok uzun süredir Venizelos taraftarları ile karşıtları arasındaki kavgaya ülkenin tarihine damga vurmuştu. Hâlbuki kurduğu parti bu kavgayı sona erdirecek ve ülkeyi tekrar bir bütün hâline getirecekti.⁸⁷ 16 Kasım 1952 tarihinde yapılan seçimlerde ise Papagos liderliğindeki Elinikos Sinagermos 300 sandalyenin 247'sini kazanmayı başarak tek başına iktidar olmuştu. Seçimlerde bu sonucu almasına rağmen özellikle Venizelos, Papagos'u ordu üzerindeki etkisi nedeniyle suçlamış ve Papagos yandaşlarının orduda ve bulundukları çevrelerde Papagos'a oy verilmesi için yoğun bir çaba gösterdiklerini söylemişti. Papagos ise bu iddiaları karalama olarak nitelemiş ve herkesin istediği gibi oy kullanabildiğini belirtmişti.⁸⁸ Bununla birlikte seçimlerde Papagos'un bu kadar yüksek oy almasının altında yatan nedenlerden birkaçı; Yunan halkının kısa süreli koalisyonların başarısızlığını görmesi, solun ülkedeki etkisinin azalması ve merkez partilerin kendi içlerindeki tartışmalar nedeniyle oyların büyük bölümünün etkili bir lider olarak görünen Papagos'a ve onun kurduğu partiye verilmesiydi.⁸⁹

Tabi ki bu faktörlerle birlikte seçimlerin kazanılmasında Papagos'un karizmatik liderliği de önemli bir rol oynamıştı. Yunan İç Savaşı'nın bitiren ve solcuları yenen lider olarak görülen Papagos, aynı zamanda sağ siyasetteki bölünmüşlüğüne sona erdiğini ilan eden ve yeni sloganlarla halkı bütünleştirecek kişi olarak görülmekteydi.⁹⁰ Bu seçim zaferine rağmen, General Papagos'un Yunanistan'da ilk önce Genelkurmay Başkanlığı arkasından da Başbakanlığa yükselmesine yönelik Yunan tarih yazıcılığında farklı yaklaşımlar da söz konusudur. Generalin karşıtları onun Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan üzerindeki bir projesi olduğunu belirtirken general taraftarları ise iç savaş kazanan ve başarılı bir asker olan generalin 1952 seçimlerinde aldığı büyük oy sayesinde başbakan olduğunu vurgulamaktadır. Üçüncü bir yaklaşım ise hem

⁸³Efanthis Hacivasiliou, *Elinikos Filelefterismos: To Rizospastiki Revma*, (Atina: Ekdosi Patakis, 2010), 261.

⁸⁴Alexander Papagos, "Guerrilla Warfare", *Foreign Affairs*, 30 (1952): 225-229.

⁸⁵Terlekzis, *Diplomatia Ke Politiki Tu Kipriaku*, 110-111.

⁸⁶Şahin, "Düşünceden Eyleme EOKA", 40-41.

⁸⁷İlias Nikolakopoulos, *Kommata Ke Vuleftikes Ekloges Sti Elada, 1946-1964*, (Atina: Ekdosi Ethniku Kinonikon Erevnon, 2000), 77.

⁸⁸Grigoriadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, 162-163.

⁸⁹Mustakas, *İ İdrisi Tu Eliniku Sinagermu: Plevres Politikis Ke İdeoloyikis Singrotisis*, 81-82.

⁹⁰Andreas Davalas, *İ Singkrotisi Deksis İdeologias Sti Metapolemiki Elada 1944-1961*, (Atina: Ekdosis Nisos, 2008), 61-62.

ülkedeki ABD etkisini göz ardı etmemekte, hem de Yunanistan'ın demokratik gelişimi sayesinde generalin başbakan olduğunu ifade etmektedir.⁹¹

Papagos Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e taşıyacağını açıklayan bir lider olarak milliyetçilerin oylarını garantilemişti. Bununla birlikte Papagos'un bir denge siyaseti izlemesi gerekiyordu. Bu kapsamda iç savaşın kazanılmasında ve daha sonraki ekonomik yardımlarda ABD ve İngiltere desteğinin etkisini gören Papagos, Kıbrıs sorununu İngiltere'yi kızdırmadan çözmeyi deneyecekti, bununla beraber Makarios Kıbrıs sorununun bir an önce uluslararası arenaya taşınması için Papagos'a baskı yapmaya başlamıştı.⁹²

Papagos'un İngiltere'ye karşı denge politikası izlemeyi düşündüğü bir dönemde Kıbrıs konusundaki dönüm noktalarından biri de 10 Mart 1953 tarihinde Atina'da yaşanmıştı. Grivas ve Makarios'un Atina'da yaptıkları toplantıda, Kıbrıs'ta Enosis için nasıl bir yöntem izleneceği görüşülmüştü. Grivas silahlı çatışma taraftarıyken, Makarios diplomasiye öncelikle verilmesini istemiş ve toplantı bir sonuca varmadan dağılmıştı. Başbakan Papagos gelişmelerden haberdardı, bununla beraber isminin bu olaylarda geçmesini siyasi açıdan doğru bulmadığından Grivas'ı kendi ismini gizli tutması konusunda uyarmıştı.⁹³

Kıbrıs konusunda bu gelişmeler yaşanırken, Papagos seçimleri kazandıktan sonra Savunma Bakanlığı görevini kimseye vermemiş, hem Başbakan hem Savunma Bakanı olarak yeni kabinede yer almıştı.⁹⁴ Kabine kurulduktan sonraki ilk eylemi ise, ordu ve polis teşkilatı içerisinde kendisine karşıt görüşlü üst düzey yetkilileri emekli etmek oldu.⁹⁵ Hemen ardından Yunan ekonomisinin durumunu iyi bilen bakan yardımcılarında oluşan bir heyeti Washington'a göndermişti. Heyet Washington'da ABD Dışişleri Bakanı ve ABD Başkanı ile de görüşmüş ve Yunanistan'a daha fazla ekonomik yardım talep etmiş fakat ABD'den olumlu bir cevap alamamıştı. Bununla birlikte Papagos 1953 yılı Haziran ayında ABD'ye bir teklif sunmuştu. Bu teklif kapsamında Yunan askerleri komünizme karşı savaşmak için Kore'ye gönderilecek, ABD'ye Yunan topraklarında üstler verilecek, bunların karşılığında ise daha fazla mali ve ekonomik yardım talep edilecekti. ABD Başkanı Eisenhower, Yunanistan'ın bu iki önerisinin olumlu olduğunu fakat bu önerilerle daha fazla yardım talebi arasında bir ilişki olmayacağını belirterek daha fazla ekonomik yardım talebini reddetmişti.⁹⁶

Papagos bu dönemde bir yandan da iç siyaseti düzenleyecek hamlelerde bulunmuştu. Ülkedeki komünistler üzerinde olan baskıyı arttırmış, 25 Kasım 1952 tarihinde komünist partisinin üst düzey yetkilileri tutuklanmış, 24 Ocak 1953 tarihinde görülen duruşmada da liderlerden bir kısmı ölüm cezasına, diğerleri ise ağır cezalara çarptırılmıştı.⁹⁷ Papagos'un bu hamlesi ABD yetkililerinin takdirini kazanmakta gecikmemişti. 4 Ağustos 1953 tarihinde ABD'nin Atina'daki Büyükelçisi John Peurifoy tarafından yapılan açıklamada Yunanistan'ın Avrupa'daki diğer ülkelerden daha fazla kendileri için önemli olduğu ve iki ülkenin komünizme karşı mücadelede çıkarlarının tamamen ortak olduğu, General Papagos'un başında olduğu hükümetin Yunanistan için önemli atılımlar yaptığı ve önümüzdeki dönemde de komünizme karşı iki ülkenin iş birliğinin artarak devam edeceği belirtilmişti.⁹⁸

Papagos bir yandan da Yunan iç siyasetinde milliyetçi oyları konsolide etmek ve daha önce verdiği sözleri tutmak için Enosis konusunda İngiltere ile görüşmeleri ilerletmeye başlamıştı. 22 Eylül 1953 tarihinde

⁹¹Kazamias, *Greece and The Cold War, Diplomacy and Anti-Colonialism In The Aftermath of Civil Conflict*, 7.

⁹²Şahin, "Düşünceden Eyleme EOKA", 42.

⁹³Şahin, 42.

⁹⁴Grigoriadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, 162.

⁹⁵Grigoriadis, 164.

⁹⁶Miller, *The United States & The Making of Modern Greece*, 40-41.

⁹⁷Grigoriadis, 183-184.

⁹⁸Louis Klaveras, "Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967", *Discussion Paper No. 15* (Londra: Hellenic Observatory-European Institute London School of Economics, 2004), 4.

Atina'da bulunan İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden ile yaptığı görüşme sırasında Papagos; Kıbrıs sorununun gündeme getirmiş ve kendisinin Kıbrıs nedeniyle muhalefetin yoğun baskısı altında bulunduğunu, bu konuyu iki ülkenin dostça çözebileceğini, bu kapsamda İngiltere'nin Kıbrıs'ın geleceği konusunda ne düşündüğünü sormuştu. Eden ise açık bir şekilde İngiltere'nin Kıbrıs'la ilgili görüşmeye kapalı olduğunu söylemişti. Papagos beklediği cevabı alamamıştı fakat Atina'da Kıbrıs konusunda Rumların girişimlerinin arttırılması için çabaları da yoğunlaştırmış ve Kıbrıs'a silah sevkiyatına başlanması kararı alınmıştı.⁹⁹

Papagos iç siyasette bu hamleleri yaparken, ekonomi açısından da önemli faaliyetlere girişmişti. Papagos'un özellikle orta sınıf Yunan seçmen üzerinde etkili olmasının önemli bir nedeninin de Yunanistan'ın izlediği inşaat politika olduğu değerlendirilmektedir. Alman işgali ve iç savaş nedeniyle ülkede önemli bir konut açığı ortaya çıktığından dolayı, 1948 yılından 1954 yılına kadar ülkeye aktarılan ABD yardımlarının sanayi için ayrılan kısmının %25'i Yunan hükümetince bilinçli bir şekilde inşaat ve çimento sektörünün geliştirilmesi için kullanılmış,¹⁰⁰ bu kapsamda ülke Avrupa'da kişi başına en fazla yeni evin inşa edildiği ülkelerden biri olmuştu. Bu dönemde her 1000 kişi başına düşen yeni inşa edilen ev sayısı Yunanistan'da 7.6 iken, bu oran İngiltere'de 4.2, Fransa'da ise 1.8 idi.¹⁰¹ Özellikle 1952 yılından itibaren inşa edilen evlerin sayısındaki artış Papagos'u halkın gözünde ekonomik başarının mimarı olarak ortaya çıkartıyordu.

Papagos'un uyguladığı ekonomi politikası sayesinde Yunanistan'ın ihracatında iki katına yakın bir artış ortaya çıkmıştı. 1950 yılıyla 1955 yılı karşılaştırıldığında ihracat kalemlerinde tarım ürünleri ağırlığını korurken, imalat sanayi ihracatı giderek artmaktaydı.¹⁰² Bu, Papagos'a halk desteği kazandıran bir başka unsurdur. Bununla birlikte ihraç edilen tarım ürünlerinin sadece belli alanlara odaklanması, tütün, pamuk, zeytinyağı ve şarabın en temel ihraç ürünleri olması, imalat sanayinde ise genellikle iç talebi karşılamaya yönelik giysi ve inşaat sektörlerinin öne çıkması gelecek dönemlere yönelik Yunan ekonomisinin zayıf yanlarını da ortaya koyuyordu.¹⁰³

Papagos iktidarı süresince, söylemlerinde özgürlük ve demokrasinin vazgeçilmez olduğunu, Yunanistan için bunlardan asla vazgeçmeyeceğini belirtiyor ve antikomünist söylemlerini sürekli artırıyor. Aynı zamanda istikrarlı bir hükümetin ekonomik gelişme demek olduğunu, yurt dışından alınacak yardımlarla bu gelişmenin daha da hızlanacağını sürekli vurguluyordu.¹⁰⁴ Bu da Papagos'un halk desteğinin yüksek seviyede kalmasının önemli nedenlerinden biriydi. Bununla birlikte 1954 yılında General Papagos, açıkça ekonomik yardımla NATO'nun güvenliğini karşılaştırarak Amerikalılara şu çağrıda bulunuyordu, 1955 yılında Yunanistan'a yapılacak yardımlarda herhangi bir azalma olursa, Yunanistan 100.000 kişilik bir orduyu besleyemeyeceğinden bu orduyu 70.000 kişiye düşürmek zorunda kalacaktı, bu da ittifakın güvenliğine zarar verebilirdi.¹⁰⁵

Papagos bir taraftan ABD'den daha fazla maddi destek sağlamaya çalışırken, diğer taraftan da 1954 yılında kritik bir karar vermiş ve Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler gündemine taşımayı öncelik olarak belirlemişti. Bu kapsamda Grivas, Atina yönetimi tarafından uyarılmış ve sorun diplomasiyle çözülmeden Kıbrıs'ta Yunanistan'ı zora sokacak bir hamlede bulunmamaması konusunda ikaz edilmişti.¹⁰⁶

⁹⁹Spiros Sakelloropoulos, *O Kipriakos Koinonikos Shimatismos Apo tin Singkrotisi sti Dihotomisi*, (Atina: Ekdosi Topos, 2017), 307-308.

¹⁰⁰Eleftheriou Anastasaki, *Eliniki Metapolemi Viomihania 1950-1973*, (Doktora tezi, Kapodistria Üniversitesi, 2020), 139.

¹⁰¹Anastasiaki, 138.

¹⁰²Persefoni V. Tsaliki, *Source Of Economic Growth in Greece 1950-1985*, (Doktora tezi, New Scholl For Social Research, 1989), 15.

¹⁰³Tsaliki, 20.

¹⁰⁴Mustakas, İ İdrisi Tu Eliniku Sinagermu: Plevres Politikis Ke İdeoyikis Singrotisis, 88-89.

¹⁰⁵Konstantino E. Botsiou, "Anti Americanism In Greece", *Anti Americanism: History, Causes and Themes* içinde, ed. Brendon O. Connor, (Westport: Greenwood World Publishing, 2007) 218.

¹⁰⁶Şahin, 44.

Papagos'un onay vermesiyle 16 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e taşıyarak konuyu resmen uluslararası hâle getirmişti.¹⁰⁷ Ne var ki BM'den beklediği kararı çıkaramayan Yunanistan, Yunan Dışişleri Bakanı Stenafopulos'un bilgisi dahilinde Makarios'un Grivas'a tekrar adaya dönüp saldırı hazırlıklarına başlama emrini onaylamıştı.¹⁰⁸ Aslında Papagos'un Kıbrıs konusunu BM'ye taşımasına kendi kabinesi içinden de karşı çıkanlar bulunmaktaydı. Örneğin Papagos'tan sonra başbakanlık görevini devralacak olan Konstantinos Karamanlis'e göre, yeterli hazırlık yapılmadan ve muhtemel olumsuz sonuçlar hesaba katılmadan BM'ye yapılan başvuru acele alınmış bir karardı ve aynı anda hem Türkiye hem de İngiltere'nin Yunanistan'ın karşısına çıkmasına neden olmuştu. Bu kapsamda daha ayrıntılı bir hazırlık yapılsa ve birkaç yıl sonra başvuru olsaydı Kıbrıs konusunda BM'den Yunanistan'ın istediği gibi bir karar çıkabilecekti fakat Papagos iç siyasi nedenlerle bu konuda aceleci bir tavır izlemişti.¹⁰⁹ Yunan akademisyen Iraklidis'e göre ise Papagos'un sorunu BM'ye götürmedeki aceleci tavrının temel nedeni, kendisinin millî sorunları çözen bir kahraman olarak görülme isteği ve iç siyasette milliyetçi kesimin oylarının konsolide edilmesi bulunmaktaydı.¹¹⁰

Bu yoğun faaliyetler sırasında 1955 yılı Ocak ayından itibaren Papagos'un sağlık durumu giderek kötüleşmişti. Sağlık durumunun kötüleşmesine rağmen Papagos Kıbrıs sorununa müdahaleden geri kalmamaktaydı. Bu kapsamda 10 Ocak 1955 tarihinde Ada'ya dönen Makarios, Grivas'la ertesi gün yaptığı toplantıda Grivas'a eylemlere başlamak için hazır olduğunu ve Papagos'un tam desteğine sahip olduklarını söylemişti. Tam da bu dönemde 26 Ocak 1955 tarihinde Yunanistan'dan yola çıkan silah yüklü St.George isimli teknenin İngilizler tarafından yakalanması ve İngiltere'nin bunun üzerine Yunanistan'a nota vermesi Grivas ve Makarios'un eylemlerini kısa süreli ertelemesine neden olmuş, erteleme sonrası 1 Nisan 1955 tarihinde Ada'daki İngiliz üsleri ve haberleşme istasyonlarına yönelik bombalı saldırılarıyla EOKA resmî olarak Enosis için terör saldırılarını başlatmıştı.¹¹¹

Kıbrıs konusunda çatışmanın yoğunlaştığı bir dönemde uzun süredir sağlık sorunları yaşayan Papagos, 4 Ekim 1955 tarihinde akciğer kanaması nedeniyle hayatını kaybetmişti. Papagos'tan sonra yerine Yunan siyasetinde uzun süre etkili olacak bir başka lider olan Konstantinos Karamanlis geçmişti. General Papagos'un ölümü Yunan siyasetinde bir dönüm noktası idi. Halkın gözünde karizmatik bir lider olan Papagos'tan sonra yerine geçen Karamanlis liderlik gücünü ispatlamak için bir taraftan ekonomik kalkınmayı hızlandıracak faaliyetlere girişmiş, diğer taraftan da Kıbrıs sorununu Yunanistan lehine çözmek için Rumlarla iş birliğini hızlandırmıştı.

Sonuç

1821 yılında başlayan Yunan İsyanı'nın batılı güçlerin desteğiyle başarıya ulaşmasıyla kurulan Yunan devleti, ilk andan itibaren bütçe sorunlarına ek olarak, modern bir devlet oluşturma getirdiği sosyal problemlerle de karşı karşıya kalmıştır. Bu problemler sonucunda 1843 yılında ilk resmî iflasını yaşayan Yunanistan'da "Megali İdea" düşüncesi kapsamında başlayan yayılcı politika, ülkenin millî güç unsurlarının çok üzerinde bir çaba sarf etmesine neden olmuştur. Bu politikayla birlikte ordunun siyaset üzerindeki artan etkisi Yunanistan'ın iç siyasetteki en önemli sorunlarından birini oluşturmuştur.

¹⁰⁷Yunanistan'ın konuyu BM gündemine taşımasına yönelik ayrıntılı bir çalışma için bk.: Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Sorunu Kapsamında 1954 Yılındaki Siyasi Gelişmeler" ed. Fatma Çalık Orhun, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020) 183-218.

¹⁰⁸Şahin, 45.

¹⁰⁹Konstantinos Karamanlis, *Oi Ethnikes Parakatitikes Ta Elinoturkika Ke To Kipriako*, Tomos A (Atina: Ekdosi İdrima Konstantinos Karamanlis, 2018), 30-31.

¹¹⁰Aleksis Iraklidis, *To Kipriako Provlima:1974-2004 Apo Tin Enosi Sti Dihotomisi*, 182-183.

¹¹¹Şahin, 46-47. EOKA'nın bu ilk eylemleri hakkında ayrıca bk.: Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası: EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955)", *Tarihin Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* (2021): 249-269.

Yayılmacı politikasını Anadolu'da da devam ettirmek isteyen fakat Türk Kurtuluş Savaşı'nda yenilen Yunanistan, daha sonra mübadelenin getirdiği sorunlarla ve de 1929 ekonomik krizinin tetiklediği 1932 iflasıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde ülkede sola yönelik yoğun bir ilgi ortaya çıkmış, 1936 yılında Metaksas diktatörlüğü ve daha sonra yaşanan İkinci Dünya Savaşı Yunanistan'ın hem ekonomisinde hem de sosyal yapısında derin izler bırakmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkede başlayan Kraliyet yanlıları ile komünist isyancılar arasındaki iç çatışmada, Batı'nın desteğiyle savaşı Kraliyet yanlıları kazanmıştır. Bu kapsamda savaşın kazanılmasında Yunanistan'ın jeostratejik konumundan ötürü aldığı ABD ve İngiltere yardımlarının payı inkâr edilemez. Hem askerî anlamda hem de mali anlamda alınan bu yardımlar, Yunanistan'ın komünist bir yönetime geçmemesinde en etkili unsurları oluşturmuştur. Ne var ki Yunanistan'ın sosyo-politik yapısı nedeniyle bu yardımların verimli kullanılması ve ülkede istikrarlı bir hükümet kurulmasında sorunlar yaşanmış, bu kapsamda Amerikan askerî heyeti ve de ABD Büyükelçiliği yardımların dağıtımı ve planlamasında Yunan siyasetçiler yerine Yunan ordusu üst komuta kademesiyle çalışmayı tercih etmiştir.

Bu tercihte de General Papagos öne çıkmaktadır. İç savaştaki başarılı liderliği ve daha sonra Yunan ordusu üzerindeki tartışmasız gücü göz önüne alındığında ABD'nin Yunanistan'ın yöneticisi olarak Papagos'u tercih etmesinin mantıklı bir tercih olduğu düşünülebilir. Papagos gerek ordu üzerindeki kontrolünde gerekse de daha sonra istifa edip siyasete atılması sürecinde ABD Büyükelçiliği'nin yoğun desteğini görmüştür. Bu destek ve Marshall yardımlarının yarattığı ekonomik gelişme ortamı, Papagos'un Yunan kamuoyunda ülkenin beklenen kurtarıcısı olarak görülmesine yol açmış ve 1952 yılındaki seçimlerde Papagos ve kurduğu parti büyük bir başarı yakalayarak tek başına iktidar olmuştur.

Çalışmada da incelendiği gibi ABD'nin bu konudaki seçiminin oldukça gerçekçi olduğu, General Papagos'a sağlanan askerî ve maddi desteğin Yunanistan'ın batı kampında kalması açısından doğru bir tercih olduğu ortaya çıkmaktadır. General Papagos da bu desteğe karşılık ülkede siyasi rejimi ABD'nin istediği şekilde düzenlemiş, sola karşı sert bir kampanya yürütmüş, ordunun siyasete ve Kraliyet ailesinin de ordunun işleyişine karışmasını engellemiştir. Ne var ki Papagos'un bu politikası ile Yunanistan'da 1967 yılında gerçekleşecek askerî darbenin temellerini attığı da değerlendirilmektedir.

Yunan kamuoyunda desteği çok yüksek olan General Papagos, aynı zamanda hem milliyetçi oyları konsolide etmek hem de Yunan tarihinde Kıbrıs sorununu çözen lider olma isteğiyle Kıbrıs konusunda da daha aktif bir politika izlemiştir. En başından itibaren Grivas ve Makarios'un faaliyetlerini denetlemiş, EOKA'nın eylemlerinin Yunanistan'ın kontrolünde icra edilmesine izin vermiştir. Bu kapsamda General Papagos'un siyasette yükselme süreciyle birlikte, Kıbrıs sorununu uluslararası arenaya taşımayı iç siyasi nedenlerle tercih ettiğini söylemek hatalı olmayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Ünsal Başak
Author Details	¹ Milli Savunma Üniversitesi, Kıbrıs, Yunanistan ve Ege-Doğu Akdeniz Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye 0000-0001-6845-973X unsal1538@gmail.com

Kaynakça | References

Arşiv Kaynakları

Benaki Müzesi Venizelos Arşivi

Antipithargiaki Energia Aksiomatikon, Fakelos 018.
Epi Tis Drastiriotitos Tu KKE, Fakelos 027.

Araştırma-İnceleme Eserleri

- Aksu, Fuat. *Türk-Yunan İlişkileri İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler*. Ankara: SAEMK Yayınları, 2001.
- Aleksandridis, Mihail. *Eliniki Oikonomia*. Atina: Ekdosi Singhroni, 2006.
- Alivizatos, Nicos C. "The Greek Army in The Late Forties: Towards an Institutional Autonomy", *Journal Of Hellenic Diaspora*, (1978): 37-45.
- Anastasaki, Eleftheriou. *Eliniki Metapolemiki Viomihania 1950-1973*. Doktora tezi, Ethnikon Ke Kapodistriakon Panepistimio, 2020.
- Antonopoulou, Sophia. *The Building Industry In Greece, Its Role in the Post War Greek Economy*, Doktora tezi, University College London, 1987.
- Balyemez, Mehmet. "Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası: EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955)", *Tarihin Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* (2021): 249-269.
- Balyemez, Mehmet. "Kıbrıs Sorunu Kapsamında 1954 Yılındaki Siyasi Gelişmeler", *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın* içinde, editör Fatma Çalık Orhun. Ankara: Gazi Kitapevi, 2020.
- Balyemez, Mehmet. *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 2024.
- Baytal, Yaşar. "1950-1960 Yılları Arasında Kıbrıs Anlaşmazlığı, Enosis Meselesi ve Türkiye", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* (2021): 301-322.
- Biber, Tuğba Eray. "2. Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri 1946-1954", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7/2, (2020): 313-342.
- Bourneuf, Gus. *Workhorse Of The Fleet: A History of Liberty Ships*. Spring: American Bureau Of Shipping, 2010.
- Botsiou, Konstantina E. "New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 (2009): 209-240.
- Botsiou, Konstantina E. "Anti Americanism In Greece", *Anti Americanism: History, Causes and Themes* içinde, Editör Brendon O. Connor. Londra: Greenwood World Publishing, 2007.
- Clogg, Richard. *Modern Yunanistan Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.
- Davalas, Andreas. *İ Singkrotisi Deksis İdeologias Sti Metapolemiki Elada 1944-1961*, Atina: Ekdosis Nisos, 2008.
- Dede, Katerina. *İ Anadisi Tou Kentrou Sti Metapolemiki Ellada*. Doktora tezi, Peloponisos Üniversitesi, 2013.
- Erdem, Nilüfer. "Venizelos Arşivi'ndeki Belgelerle Kıbrıslı Ortodoks Din Adamlarının Enosis'e Yönelik Girişimlerine Örnekler (1914-1954)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* (2020): 87-112.
- Frary, Lucien. *Russia and Independent Greece, Politics, Religion and Print Culture 1833-1844*. Doktora tezi, University of Minnesota, 2003.

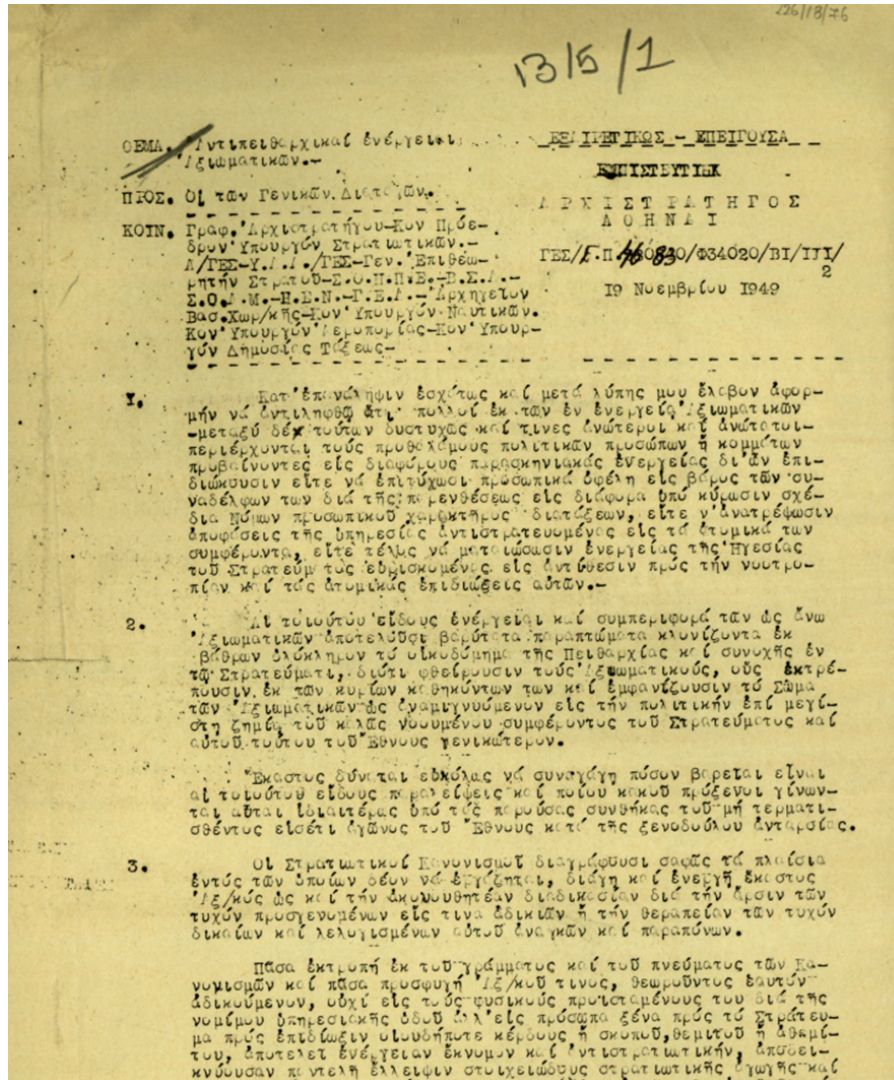

- Grigoriadis, Solon. *İstoria Tis Singhronis Eladas 1941-1974*, Tomos 6, Atina: Ekdosi Elefterotipia, 2011.
- Gürel, Şükrü Sina. *Kıbrıs Tarihi 1878-1960, Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, Ankara: İmge Kitabevi, 2020.
- Hacıdakıs, Manos. *Anigume Ton Fakelo Tis Kipru 1950-1974*, Tomos A, Atina: Ekdosi Pelasgos, 2017.
- Hacıvasiliou, Efanthis. *Elinikos Filelefterismos: To Rizospastiki Revma*, Atina: Ekdosi Patakis, 2010.
- Iraklidis, Aleksis. *To Kipriako Provlima:1974-2004 Apo Tin Enosi Sti Dihotomisi*, Atina: Ekdosis Sideris, 2006.
- İliadakis, Tasos Mina. *O Eksoterikos Danismos Sti Yenesi Ke Ekseliksi Tu Neu Elliniku Kratus 1824-2009*, Atina: Ekdosi Batsiulos, 2011.
- Kazakou, Panou. *Anamesa Se Kratos Kai Agora*. Atina: Ekdosis Pataki, 2001.
- Kazamias, Alexander. *Greece and the Cold War, Diplomacy and Anti-Colonialism in The Aftermath of Civil Conflict*. Londra: Bloomsbury Academic Publishing, 2022.
- Karamanlis, Konstantinos. *Oi Ethnikes Parakatatikes Ta Elinoturkika Ke to Kipriako*, Tomos A Atina: Ekdosi İdrima Konstantinos Karamanlis, 2018.
- Karvunarakis, Theodosios. *In Defense of "Free Peoples":The Truman Doctrine and its Impact on Greece During the Civil War Years, 1947 – 1949*. Atina: ELIAMAP Reports, 2001.
- Klaveras, Louis. "Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967", *Discussion Paper No. 15 Hellenic Observatory-European Institute*, Londra: London School of Economics, 2004.
- Korkmazcan, Selcen. *Truman Doktrini ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2005.
- Kriki, Panos. *O Rolos Tu Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Tin Epanastasi tu 1821 Mehri to 1975*, Atina: Ekdosis Kultura, 2008.
- Kuntz, Diane B. *Butter And Guns: American Cold War Economic Diplomacy*, Pensilvanya: Free Press, 1997.
- Miller, James Edward. *The United States & The Making of Modern Greece*, University of North Caroline Press, 2009.
- Mustakas, Vasileos. *İ İdrisi Tu Eliniku Sinagermu: Plevres Politikis Ke İdeoyikis Singrotisis 1951-1952*. Yüksek lisans tezi, Aristoteles Üniversitesi, 2012.
- Nasiaras, Thanasis. *To Elliniko Ethnos Se Krisi Politiki Ke Polites Se Periodus Kriseon 1843, 1893, 1932*. Yüksek lisans tezi, Aristoteles Üniversitesi, 2014.
- Nikolakopoulos, İlias. *İ Kahektiki Dimokratia Kommata Ke Ekloges 1946-1967*. Atina: Ekdosi Pataki, 2000.
- Papadiamantis, Dimitrios. *Stratos Ke Politiki Eksusia Sti Metemfiliaki Elada 1949-1967*. Doktora tezi, Kapodistria Üniversitesi, Atina.
- Papagos, Alexander, "Guerrilla Warfare", *Foreign Affairs*, January 1952, Vol 30.
- Patterson, Thomas. *Soviet-American Confrontation*, Baltimore: John Hopkins University Press, 1973,
- Payne Angela R., Thakkar Bharat S., "The Marshall Plan-Global Strategy and Foreign Humanitarian Aid", *Globalization Approaches to Diversity* içinde, editor Hector Cuadra-Montiel, Rijeka: InTech Press, 2012.
- Politakis, Georgios. *The Post War Reconstruction of Greece*, New York: Palgrave Mcmillian, 2017.
- Rizas, Sotiris. *İ Eliniki Politiki Meta Ton Emfilio Polemo: Koinovuleftismos Ke Diktatoria*, Atina: Ekdosi Kastaniotis, 2008.
- Sahinidis, Filipos. *Ta Elinika Nafpigia 1956-1985*, Atina: Ekdosis Elia, 2004.
- Sakelloropoulos, Spiros. *O Kipriakos Koinonikos Shimatismos Apo tin Singkrotisi sti Dihotomisi*, Atina: Ekdosi Topos, 2017.
- Şahin, İsmail. "Düşünceden Eyleme EOKA", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* (2020): 21-49.
- Sevinç, Derya. "Türkiye ve Yunanistan İktidar Partilerinin Ortak Politikaları (1950-1960)", *Journal Of Anatolia and Balkan Studies*, (2018): 3-27.
- Terlekzis, Pantazis. *Diplomatia Ke Politiki Tu Kipriaku Anatomia Enas Lathos*, Atina: Ekdosi Kedros, 2004.
- Tsaliki, Persefoni V. *Source of Economic Growth in Greece 1950-1985*. Doktora tezi, New Scholl for Social Research, 1989.
- Veremis, Tanos. *O Stratos Stin Elliniki Politiki Apo Tin Aneksartasia Eos Ti Dimokratia*, Atina: Kourier Yayınları, 2000.
- Veremis-Tanos, Gerolymatos Andre. "The Military as a Sociopolitical Force in Greece, 1940-1949", *Journal Of The Hellenic Diaspora*, (1991): 103-128.
- Vetsopoulos, Apostolos. "Efforts for the Development and Stabilization of the Economy During The Period of The Marshall Plan", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 (2009):275-302.
- Yunan Kara Kuvvetleri. *İ Simvuli Tis Elladas Ston B Pankosmio Polemo*. Atina: Ekdosi Dieftintis İstorias Stratu, 2009.
- Yunan Kara Kuvvetleri. *O Elinikos Stratos Kata Ton Antisimmariakon Agona 1946-1949*. Atina: Ekdosi Dieftintis İstorias Stratu, 1970.
- Yunan Kara Kuvvetleri. *Stratitokos Kanonismos İ İstoria Tu Pezikou*. Atina: Yeniko Epitelio Stratu, 2014.
- Wittner Lawrence S., *American Intervention in Greece 1943-1949*, New York: Columbia University Press, 1982.
- Zahariou, Stelios. *İ Politiki Parametros Tis Anasingrotisis Tis Elladas Kai O Rolos Tou Shedio Marshall (1945-1952)*. Yüksek lisans tezi, Atina, 2008.

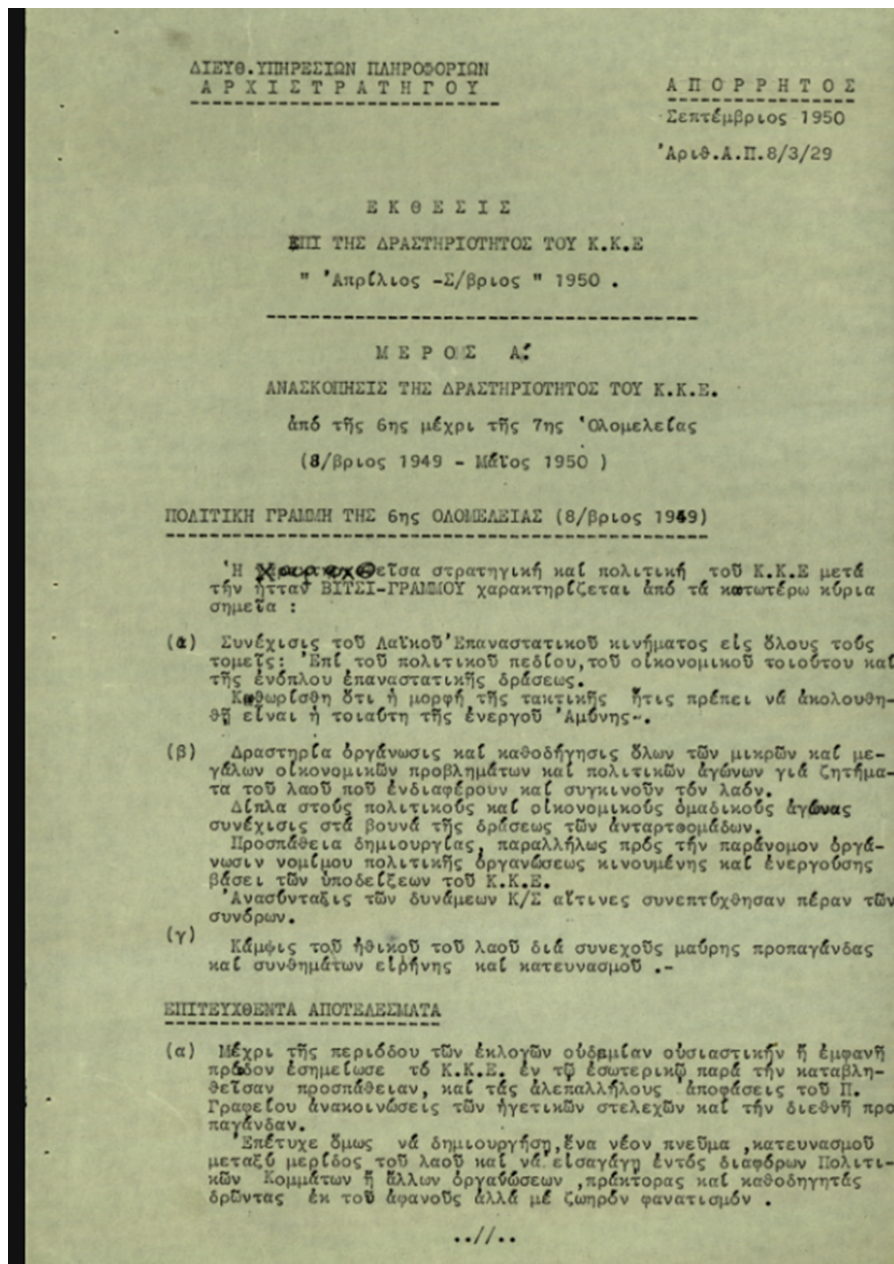
Ek | Appendix

EK 1

¹¹² General Papagos'un 19 Kasım 1949 tarihli ve subaylara siyaseti yasaklayan emrinin ilk sayfası¹¹² Eleftherios Venizelos Arşivi, "Antipithargiaki Energia Aksiomatikon", 19 Kasım 1949, Fakelos 018.

EK 2

¹¹³ General Papagos'un Yunan Komünist Partisi'nin İç Savaş Sonrası Faaliyetlerine İlişkin Eylül 1950'de Hükümete Sunduğu Raporun Giriş Sayfası

¹¹³<https://venizelosarchives.gr/show/107035>

Papagos'un Seçim Zaferine Yönelik 17 Kasım 1952 tarihli Kathimerini Gazetesi Manşeti

TIME KANTOT SYAOT SPAKMAI XIAIAN
SYAPOMAI KESTEPKOT SYEL APX.300.00
BRAMHNC AP. 10.000 TPKHNC AP. 50.000
SYAPOMAI KESTEPKOT SYHIAI AOA. 40
ATTAIAI - SIATPIAI KATA SYMCHIAN
LARTED: TROTHAT ATT. BAAKOR

LAPYTH: TROPTON ATT. SAAYON

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΕΞΑΡΧΕΙ ΤΑ ΨΗΦΙΣΜΕΝΑ ΠΑΛΑΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ, Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΑΙ ΠΑΤΡΑΙ, Ο ΒΟΛΟΣ, Η ΛΑΡΙΣΑ, Η ΚΑΒΑΛΑ ΠΙΣΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΝ
ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ, Η ΣΤΕΡΕΑ, Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ, Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΛΛΑΣ, ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ
Ο ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΘΑ ΔΙΑΘΕΤΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΒΟΥΛΗΝ ΠΕΡΙ ΤΑΣ 250 ΕΔΡΑΣ ΕΝΑΝΤΙ 46 ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΩΝ ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΕΥΣΕΡΩΝ

Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

[illegible][illegible][illegible]

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

	ΑΘΗΝΑΙ (Επ. 107 κωδ. αριθ.)	ΠΕΙΡΑΙΑΙ (Επ. 107 κωδ. αριθ.)	ΒΕΖΗΚΚΙΕ (Επ. 107 κωδ. αριθ.)
Εγγυητρομένοι	232.021	84.289	
Ευφύλακον	178.811	69.857	
Εγκυρα προβολήται	177.879	69.571	
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	85.632	25.818	36.074
ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ	65.311	26.160	30.194
Ε.Δ.Α. (Εν. Δημ. Αριστοτέλης)	25.902	17.505	22.439

ΔΑΦΙΣΒΗΤΕΙΤΑΙ Η ΕΚΛΟΓΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.
ΕΨΗΦΙΣΑΝ ΜΗ ΔΙΚΑΙΟΥΜΕΝΟΙ ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΑΙ

Παραπορεύεται ότι οι δράσεις των Έργων, όπως και όλες οι απόψεις δημοσιεύονται αποκλειστικά στα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενώ στην Ελλάδα είναι σημαντικόι μεγαλύτερες της διαφοράς των ψήφων που έλαβαν τα κόμματα Ε.Ρ.Ε.Κ. - Φολελεύμενα έναντι του Έθνικού Συναγερμού.

Σε ένα νομοί δημοκρατικός ζήτημα προφανώς τις δε εξαγγελίες, το όποιον ή διαφορά έλαι με τον κενό της εξαγγελίας Παναγιώτη

[illegible]

1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365
 2366
 2367
 2368
 2369
 2370
 2371
 2372
 2373
 2374
 2375
 2376
 2377
 2378
 2379
 2380
 2381
 2382
 2383
 2384
 2385
 2386
 2387
 2388
 2389
 2390
 2391
 2392
 2393
 2394

[illegible][illegible]